BIULETYN KOWIEŃSKI
WILBI

№ Wilno, dnia 12 października 1926 roku. 46.

Treść numeru:

VI. SPRAWY KŁAJPEDZKIE.

S K A R G A
KŁAJPEDY W LIDZE NARODOW;-

VI. SPRAWY KŁAJPEDZKIE.

Podajemy poniżej,zebrany na podstawie informacyj prasy litewskiej materjał w sprawie skargi Kłajpedzkiej,rozpatrywanej na ostatniej sesji Rady Ligi Narodów.-

---

Nota Generalnego Sekretarza Ligi Narodów do Rządu Litewskiego wraz z załączonym memorjałem Sejmiku Kłajpedzkiego.-

Genewa,16/VI.1926.-

Załączone poniżej datowane z 9/VI.26 pismo przedstawicieli Francji,W.Brytanji,Włoch i Japonji wpłynęło na porządek dzienny obrad Rady Ligi Narodów-.

Genewa,9 czerwca 1926 r.

Panie Sekretarzu Generalny,

Pan w swej nocie z dnia 19 marca /c.209.1926.VII./ raczył w myśl rezolucji Rady z dn.28 września 1926 r.podać do wiadomości Rady treść memorandum Sejmiku terytorjum Kłajpedzkiego,w którem to memorandum Sejmiku jest powiedziane,że dyspozycje Konwencji Kłajpedzkiej z dn.8 maja 1924 roku zostały przez Litwę pogwałcone i prosi o zastosowanie,przewidzianej przez art.17 tejże Konwencji procedury.-

Jako przedstawiciele tych państw,które podpisały Konwencję Kłajpedzką ze szczególną gorliwością przejrzeliśmy przedłożone dokumenta.Nie ustosunkowaliśmy się jeszcze względem meritum tej sprawy,uważamy jednak za właściwe przedłożyć,podniesione w memorjale zarzuty,Radzie Ligi Narodów i dlatego mamy zaszczyt prosić,by kwestja ta została wniesiona na porządek dzienny wrześniowej sesji Rady i zalecamy prosić Rząd Litewski o wypowiedzenie wszelkich uwag,które uzna za właściwe przedstawić w odpowiednim czasie członkom Rady przed wzmiankowaną Sesją.-

/-/ Paul-Boncour. /-/ Austen Chamberlain.

/-/ V.Scialoia. /-/ K.Ishi.-

W załączeniu: Pismo Sejmiku Kłajpedzkiego do Sekretarza Generalnego Ligi sir Erica Drummonda.-

Kłajpeda,2 marca 1926.

Do

Pana Sekretarza Generalnego Ligi
N
Narodów Sir Erica Drummonda

G e n e w a

Zgodnie z urzędowemi sprawozdaniami miesięcznemi z działalności Ligi Narodów /1925,zeszyt 9/,Rada Ligi Narodów poleciła Panu,dnia 28 września 1925 r.,skargi Kłajpedzian w sprawie naruszenia Konwencji Kłajpedzkiej,noszące poważny charakter,skierowywać do członków Rady.-

Ażeby dochodzenie,zgodnie z art.17 Konwencji Kłajpedzkiej,mogło być wszczęte,przesyłamy Panu,jako aneks,krótki memorjał w sprawie ważkich wykroczeń Litwy względem obszaru Kłajpedzkiego.Memorjał ten opiera się na załączonej rezolucji Sejmiku Kłajpedzkiego,która upełnomocniła jednocześnie podpisaną niżej komisję do przedsięwzięcia wszystkich niezbędnych /w tej sprawie/ kroków.-

Sytuacja obszaru Kłajpedzkiego nie pozwala na żadną zwłokę,zwłaszcza ze względu na wywołane,dzięki postępowaniu rządu litewskiego,trudności finansowe,które coraz więcej przybliżają upadek zarządu autonomicznego /władz autonomicznych.Wszystkie nasze próby dojścia z Litwą do porozumienia się rozchwiały.Liczba i waga przedłożonych przez nas punktów skargi,świadczy o tem,że Litwa nie przystępuje do problemu autonomji w duchu,który w swoim czasie zasiadająca z p.Normanem Davisem na czele,komisja w swem sprawozdaniu wyłożyła.-

Niebezpieczeństwo,na jakie przez to obszar Kłajpedy się naraził oraz odpowiedzialność przed ludnością zmusza nas prosić Pana o poinformowanie członków Rady Ligi Narodów w tym celu,ażeby kwestja finansowa szybciej została uregulowana a pozatem,aby przez to została spowodowana autentyczna interpretacja statutu Kłajpedzkiego.Dopiero wówczas zostanie zapewnione praktyczne przeprowadzenie postanowionej przez mocarstwa sprzymierzone i zagwarantowanej przez Ligę Narodów autonomji.-

/-/ J.Kraus.
Marszałek Sejmiku Kłajpedzkiego.-

/-/ v.Dressler.
poseł na Sejmik

/-/ Gubba
poseł na Sejmik

/-/ Kislat
poseł na Sejmik

/-/ Rogge
poseł na Sejmik.-

Załącznik A do pisma z dn.2 marca 1926 r.

M e m o r j a ł S e j m i k u K ł a j p e d z k i e g o w s p r a w i e n a r u s z e n i a s t a t u t u K ł a j p e d z k i e g o .-

Sejmik,jako wybrane przedstawicielstwo ludowe obszaru Kłajpedy widzi się zmuszony wytoczyć skargę na postępowanie rządu republiki litewskiej,który pomimo wielokrotnych i uporczywych interwencyj Sejmiku,nie przestaje naruszać ważnych dyspozycyj statutu Kłajpedzkiego.W szczególności przytaczamy następujące punkty:

I.W sprawie autonomicznych finansów i gospodarki.-

1.Art.35.Artykuł ten przewiduje ustalenie stosunkowej części czystego zysku z ceł,akcyzy i opłat od komunikacji,łącznie z zyskiem od monopoli,która to część ma być przekazana obszarowi Kłajpedy.Dzięki tym przeznaczonym dla obszaru Kłajpedy

przez statut dochodom,obszar sam się w ciągu 1920-1922 r.pod zwierzchnością aljantów,utrzymywał.-

Art.35 wychodzi z tego /założenia/,że obszarowi Kłajpedy winny być zapewnione pewne wpływy z litewskiej kasy państwowej,ponieważ pozostawiono mu /obszarowi/ główny ciężar/obowiązków państwowych/,jak szkoły policja i sądy,odebrano natomiast najistotniejsze dochody /cła,akcyza,poczta/.Układy w tej sprawie prowadzone w porozumieniu z Dyrektorjatem przez Komisję Sejmikową z rządem litewskim nie doprowadziły do żadnego rezultatu,podobnież jak w swoim czasie częstokroć wznawiane pertraktacje prowizorycznego Dyrektorjatu Borcharta.-

Rządowi litewskiemu przedłożony został detaliczny projekt /w tej sprawie/,na który wszelako rząd dotychczas nie udzielił nadającego do dyskusji kontrprojektu.-

Rząd litewski oddaje wprawdzie do dyspozycji obszaru Kłajpedzkiego 400.000 litów miesięcznie /a więc/ sumę,która w żaden sposób wystarczyć nie może.-Obszar,zgodnie z art.35 może tymczasem i powinien pretendować conajmniej do 1-go miljona litów miesięcznie.Nieuniknioną przeto byłoby rzeczą,że już za rządów prowizorycznego dyrektorjatu Borcharta,stała się widoczna daleko idąca ruina w finansach obszaru /Kłajpedy/.- Odkąd zaś miarodajne organy autonomicznego obszaru podjęły swe czynności, tem szybciej musi nastąpić uregulowanie /stanu rzeczy/,któreby pod względem finansowym zabezpieczyło autonomji zdolność do życia.Niepodobna bowiem "jedną ręką autonomję dawać,drugą zaś ją odbierać",jak się to zaznacza w sprawozdaniu Komisji Ligi Narodów Davisa i co w związku z /poruszaną/ kwestją finansów /obszaru Kłajpedy/,najwyraźniej występuje.-

2.Art.5.cyfra 9.Zgodnie /z tym ~~prawem~~ artykułem/ ustawodawstwo cywilne i handlowe,jak również prawo ubezpieczenia prywatnego należy do kompetencji urzędów autonomicznych.Rząd litewski trzymając się ogólnych ustaw republiki litewskiej,domaga się od zagranicznych towarzystw ubezpieczeniowych,którym obszar Kłajpedy nie może zabronić działalności,składania nadzwyczajnie wysokiej kaucji i czyni działalność ich zależną od specjalnej zgody ministra finansów.-

Stoi to jednocześnie w sprzeczności z art.12 konwencji Rząd litewski krępuje w tenbsposób działalność obcych towarzystw ubezpieczeniowych na obszarze Kłajpedy, wyrządzając przez to wielką szkodę gospodarczą temu ostatniemu.-

3.Art.5.cyfra 12.Rząd litewski zwalnia od obowiązku płacenia podatków i ubezpieczenia socjalnego zatrudnionych na obszarze Kłajpedy państwowych urzędników litewskich,pomimo tego że urzędnicy ci podlegają zwierzchności finansowej obszaru Kłajpedy,zarówno w sprawach podatkowych,jak również zwierzchności administracyjnej w sprawie ubezpieczenia socjalnego.-

II.Kulturalne zagadnienia autonomji.-

4.Art.27:Dyspozycja,według której,język niemiecki i litewski są na obszarze Kłajpedy równouprawnionymi językami urzędowymi,nie jest przestrzegana przez państwowe urzędy litewskie na /tymże/obszarze Kłajpedy /koleje,poczta,cła,policja państwowa/.-

5.Art.31.Praktyczne przeprowadzenie tego artykułu zorganizowanie personelu nauczycielskiego obcej przynależności państwowej - jest utrudnione przez to,że rząd litewski w rozmaitych wypadkach odmawia pozwolenia na przyjazd /z zagranicy/.

III.Kwestje zarządu autonomicznego.-

6.Art.28.Rząd litewski zobowiązał się zatrzymać w służbie tych urzędników,którzy są obywatelami obszaru Kłajpedy i mianowani zostali 1-go stycznia 1924 r.Jednakże /rząd litewski/ zwolnił i zwalnia większą liczbę takich urzędników.-

7.Art.5 cyfra 8 i art.20.

a/Wrew art.5 cyfra 8 utrzymuje rząd litewski na obszarze Kłajpedy policję polityczną.-

b/Litewski minister spraw wewnętrznych zdecydował drogą rozporządzenia z dnia 26 sierpnia 1925,że obywatele obszaru Kłajpedy legitymować się mają na obszarze Kłajpedy przy pomocy t.zw."krajowych paszportów" /Inlandspasse/,co jednocześnie jest sprzeczn z art.20.-

8.Art.34.Pod mianem paszportów mają w duchu tego artykułu rozumieć się,jak zresztą na całym świecie,paszporty zagraniczne.Rząd litewski przekazał jednak,wbrew temu artykułowi,wydawanie tych paszportów gubernatorowi,T.zw./wzmiankowane w III,7 b. paszporty krajowe,które z polecenia rządu litewskiego ma wydawać dyrektorjat,nie są paszportami w duchu artykułu 34.-

9.Art.5.cyfra 7.Rząd litewski odbiera urzędom autonomicznym /możność/ regulowania pobytu obcokrajowców na obszarze Kłajpedy,domagając się zarówno na wjazd,jak też na pobyt,zgody gubernatora względnie litewskiego ministra spraw wewnętrznych. Regulowanie pobytu obcokrajowców na obszarze Kłajpedy t.zn.zarówno ich wjazd,jak też pobyt,należy jednak do kompetencji urzędów obszaru Kłajpedy.-

Samo wysunięcie powyższych najważniejszych zarzutów świadczy o tem,że statut Kłajpedzki nie jest przez rząd litewski interpretowany w duchu,jakiego przy tworzeniu autonomji oczekiwała szczególna komisja Ligi Narodów Davisa,czemum zresztą w swem sprawozdaniu dała wyraz.-

Załądznik B do pisma z dn.2 marca 1926 roku.

Wniosek Sejmiku /Z posiedzenia z 25 lutego 1926 roku/.-

Sejmik postanowił wyłonić komisję /posłowie:Gubba,v. Dressler,Rogge,Kraus i Kislat/,któraby się zajęła:1/opracowaniem memorjału do Ligi Narodów /podaliśmy go powyżej/ oraz 2/ przesięwzięciem dalszych niezbędnych kroków.-

Aide-memoire Rządu Litewskiego,wręczone p. Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów w sprawie momorandum Sejmiku Kłajpedzkiego.-

2 marca 1926 r. pp.Kraus,Gubba,Dressler,Rogge i Kislat reprezentujący trzy frakcje Sejmiku przysłali na ręce Sekretarza Generalnego Ligi Narodów memorandum,w którym sformułowali obi serię skarg na Rząd Litewski,że ten - jakoby - miał nie wypełniać lub łamać szereg uchwał konwencji Paryskiej z dn.8 maja 1924 r. i dlatego domagają się,by została wszczęta procedura, przewidziana w art.17 wymienionej konwencji.Rząd Litewski przed zanalizowaniem skarg uważa za celowe zaznaczyć,że w czasokresie który nas dzieli od chwili spisania memorandum w wewnętrznem politycznem życiu Republiki Litewskiej zaszedł szereg wydarzeń które będą posiadały niewątpliwy wpływ na ustosunkowanie się Rządu Litewskiego do mieszkańców Kłajpedy,oraz do całego szeregu faktów,przez nich w memorandum podniesionych.Dn.8,9 i 10 maja 1926 mieszkańcy Litwy wybierali trzeci zrzędu Sejm,poraz pierwszy uczestniczyli w wyborach do Sejmu mieszkańcy Kraju Kłajpedzkiego,którzy wydelegowali do niego pięciu posłów,-Rząd litewski,jaki ukonstytuował się po wyborach opiera się między innemi o posłów wybranych przez mieszkańców kraju kłajpedzkiego i posiada całkowite ich zaufanie.W deklaracji swej odczytanej na posiedzeniu Sejmu z dn.22 czerwca 1926 r. Rząd Litewski oświadczył,że będzie się lojalnie odnosił do uchwał Konwencji Paryskiej,dotyczących kraju Kłajpedzkiego i że będzie szanował nadaną obszarowi Kłajpedy autonomję.-

Podczas debat nad deklaracją rządu posłowie Kraju Kłajpedzkiego pp.Wilbrecht i Grabow z trybuny sejmowej oświadczyli co następuje:

8. Art.34. Pod pojęciem paszportów w duchu tego artykułu rozumieć się, jak stoi to na całym świecie, paszporty zagraniczne. Rząd litewski przekazał jednak, wbrew temu artykułowi, wydawanie tych paszportów gubernatorowi t.zw. /zamiast których w [illegible] paszporty krajowe, które z polecenia rządu litewskiego ma wydawać dyrektoriat, nie są paszportami w duchu artykułu 34.-

9. Art.5. cyfra 7. Rząd litewski odbiera urzędom autonomicznym /miejscowym/ regulowania pobytu obcokrajowców na obszarze Kłajpedy, domagając się zarówno na wjazd, jak też na pobyt zgody gubernatora, która względnie litewskiego ministra spraw wewnętrznych. Regulowanie pobytu obcokrajowców na obszarze Kłajpedy t.zn. zarówno ich wjazd, jak też pobyt należy jednak do kompetencji urzędów obszaru Kłajpedy.-

Samo wyszczególnienie powyższych naruszeń [illegible] świadczy o tem, że statut kłajpedzki nie jest przez rząd litewski interpretowany w duchu jaki mu [illegible] przy tworzeniu [illegible] komisja Ligi Narodów Davisa, czemu [illegible] sprawozdaniu dała wyraz.-

Załącznik 5 do pisma z dn.2 marca 1926 roku.

Wniosek Sejmiku /z posiedzenia 25 lutego 1926 roku/.-

Sejmik postanowił wyznaczyć komitet /posłowie: Gubba, Dressler, Rogge, Kraus i Kiss/, który ma się zająć [illegible] memoriału do Ligi Narodów /podaniem go powtórnie/ oraz /z przedsięwzięciem dalszych niezbędnych kroków.-

Aide-memoire Rządu Litewskiego, wręczone p. Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów w sprawie memorandum Sejmiku Kłajpedzkiego.-

2 marca 1926 r. pp. Kraus, Gubba, Dressler, Rogge i Kiss, reprezentujący trzy frakcje Sejmiku przysłali na ręce Sekretarza Generalnego Ligi Narodów memorandum, w którym sformułowali [illegible] skargi na Rząd Litewski, że ten - jakoby - miał nie wypełniać lub zamierzać uchylać konwencji Paryskiej z dn.8 maja 1924 r. i statutu [illegible] się, by została wszczęta procedura przewidziana w art.17 wymienionej konwencji. Rząd Litewski [illegible] skargi [illegible] za celowe zaznaczyć, że w czasokresie który [illegible] od chwili wysłania memorandum, w wewnętrznem politycznem życiu Republiki Litewskiej zaszedł szereg wydarzeń które [illegible] wpływ na ustosunkowanie się Rządu Litewskiego do mieszkańców Kłajpedy, oraz do całego szeregu skarg, przez nich w memorandum podniesionych. Dn. 8, 9 i 10 maja 1926 mieszkańcy Litwy wybierali trzeci zrząd Sejmu, poraz pierwszy uczestniczyli w wyborach do Sejmu mieszkańcy Kraju Kłajpedzkiego, którzy wydelegowali do niego pięciu posłów. Rząd Litewski, jaki ukonstytuował się po wyborach, oparł się między innemi o posłów wybranych przez mieszkańców Kraju Kłajpedzkiego i [illegible] w deklaracji swej odczytanej na posiedzeniu Sejmu z dn. 24 czerwca 1926 r. Rząd Litewski oświadczył, że będzie się lojalnie odnosił do uchwał Konwencji Paryskiej i Statutu Kraju Kłajpedzkiego i że będzie szanował nadaną obszarowi Kłajpedy autonomię.-

Podczas debat nad deklaracją rządu posłowie Kraju Kłajpedzkiego pp. Gilbreit i Kräber z [illegible] stanowisko [illegible] do autonomii.

p.Milbrecht: "Szanowi przedstawiciele Sejmu i Państwa Wvpowiedziano tu dużo mów.Dziś przed południem rzucono tu zdanie że mv posłowie Kłajpedzcy,życzymy wciąż przyłączenia się do Niemiec,że pracować z nami będzie ciężko.Moi Panowie, to jest nieprawda /na lewicv burzliwe oklaski/.Jesteśmy wyłonieni przez wyborców kraju Kłjapedzkiego,zostaliśmy wydelegowani tu i chcemy przyjaźnie pracować.Mogę wymienić nazwiska:p.Krupawiczius i p. Bistras powiedzieli,że z nami będzie trudno pracować i że my dużo chcemy.Ci panowie nie czytali konwencji i nie wiedzą,co nam zostało przyobiecane.Jeżeli państwo będzie się przytrzymywało konwencji i da nam,co zostało podpisane,to będziemy bardzo wdzięczni i niczego więcej nie chcemy.Jabym prosił tych panów,żeby przeczytali konwencję.-

Chcę pokrótce zabrać głos w paru kwestjach.Chcę wskazać na drogie opłaty paszportowe,które warunkują przejście granicy.Kto mieszka dalej od Kowna ten musi płacić za dowód osobisty 110 litów - za jeden przyjazd.Tylu pieniędzy - Szanowni Panowie nikt z nas nie posiada.Następnie chcę w skrócie przeczytać naszą deklarację:Po raz pierwszy Kraj Kłajpedzki reprezentowany jest w Sejmi w liczbie pięciu posłów.My ze wzruszeniem przypominamy xxxxxxxx serdeczne powitanie podczas otwarcia trzeciego Sejmu i z zadowoleniem konstatujemy,że rząd zapewnił,iż chce być lojalnym w stosunku do autonomii.-

My mocno wierzymy,że za słowami nastąpią czyny.Wówczas łatwe będzie uzyskanie tej pomiędzy rządem centralnym a krajem kłajpedzkim - jedności i tego zrozumienia,które dla przyszłych prac są konieczne.Celem zaś wszystkich jest uczynienie Republiki Litewskiej zdrową i silną /Burzliwe oklaski na lewicy/.O ile to zależy od nas będziemy życzliwie i prawomyślnie wspólnie pracowali nad tem,by cel ten został osiągnięty /oklaski na lewicy i w centrum/ /Stenogramy sejmowe/.-

P.Grabow: "Szanowni Posłowie.Ponieważ niestety nie umiem po litewsku,będę mówił w swym ojczystym języku,ktory który na dużem i pięknem terytorjum Litwy jest jednocześnie językiem państwowym.Konstytucja nie zabrania mówienia w Sejmie po niemiecku.Po za tem,jak już zostało powiedziane,język niemiecki w jednej z części litwy jest językiem państwowym.Zarzuty,które były mi stawiane - a dziś niemało uwagi zwracano na moją osobę - wcale mnie obchodzą.Jabym tylko chciał podkreślić jeszcze jeden punkt naszej deklaracji i od siebie zaznaczyć,że ja,podobnie jak inni jestem zainteresowany w tem,by państwo litewskie było zdrowsze i silniejsze,ponieważ i dla kraju kłajpedzkiego tkwi w tem gwarancja lepszej - niż dotychczas przyszłości.My ufamy mężom,którzy teraz są u steru rządu i jesteśmy pewni,że za ich słowami pójdą czyny dlatego też wyrażamy rządowi votum zaufania.Nie swary,pogróżki i urazy,lecz honorowe zobowiązanie się do współpracy doprowadzi do porozumienia z krajem Kłajpedzkim i to zapewni dobrobyt całemu państwu litewskiemu /Oklaski partyj rządowych/.-"

Ze względu na powyższe należy stwierdzić,że memorandum adresowane przez część sejmiku kraju kłajpedzkiego do Generalnego Sekretarjatu Ligi Narodów,jeżeli posiada jakiekolwiek znaczenie to prędzej historyczne niż aktualne.-

I.Kwestie finansowe i ekonomiczne.-

Art.35 Statutu Kraju Kłajpedzkiego głosi co następuje: "W miesiąc po wejściu w życie statutu odbędzie się pertraktacje pomiędzy Rządem Litewskim a miejscowemi organami terytorjum Kłajpedy w sprawie ustalenia podziału zysków z ceł,akcyz,podatków od spożycia i t.d. przy wliczeniu w to dochodów z monopolu przewidzianych w art.5,paragrafie 12,które to dochody zostaną przyznane terytorjum Kłajpedzkiemu.Przyznanie tych zysków będzie ustalone na podstawie:1/przeciętnej wartości eksportu i importu za czas 1921 -22,przypadającej na każdego mieszkańca terytorjum Kłajpedzkiego i innych części Litwy - z uwzględnieniem szczególnych warunków,które mogłyby mieć wpływ na eksport i import tych lat, i 2/ na podstawie dodatkowych dochodów i wydatków,jakie pociągnie za sobą przekazanie Litwie suwerenności nad terytorium Kłajpedy.-

W ten sposób ustalona część będzie mogła od czasu do czasu ulegać zmianom dokonywanym przez rząd litewski w porozumieniu z miejscowemi organami terytorjum Kłajpedzkiego"
W ustanowionym czasie zostały zapoczątkowane pertraktacje pomiędzy Ministerstwem Skarbu a delegacją Dyrektorjatu w celu ustalenia ceł,akcyz,podatków od spożycia,dochodów z monopolów oraz procentu od dochodów,który powinien być zwracany krajowi Kłajpedzkiemu.Ponieważ jednak sprawa okazała się bardzo skomplikowaną,zwłaszcza ze względu na to,że wyżej wymieniony artykuł statutu nie jest dostatecznie sprecyzowany,że pozatem podczas rokowań okazało się,że dane statystyczne i sposoby obliczania Ministerstwa Skarbu i Dyrektorjatu bardzo się między sobą różniły,obie delegacje,wyjaśniwszy w miarę możności zagadnienie postanowiły narazie odłożyć rokowania i przedłożyć rezultaty prac do przejrzenia Rządowi Litewskiemu i Dyrektorjatowi kraju Kłajpedzkiego..
Największą trudność przedstawiło ustalenie przeciętnej wartości eksportu i importu,przypadającej na jednego mieszkańca Kraju Kłajpedzkiego i innych części Litwy w latach 1921-22 z uwzględnieniem szczególnych warunków,które mogły mieć wpływ na eksport i import w owych latach.Tylko część zarejestrowanych towarów w komorach celnych kraju kłajpedzkiego /wwiezionych we wzmiankowanych latach/ była skonsumowana w samym kraju Kłajpedzkim; już wtedy przez Kłajpedę przechodziło niemało towarów,przeznaczanych do innych części Litwy,nie mówiąc już o kontrabandzie rozpanoszyła się szczególnie w kraju Kłajpedzkim i była uprawiana nietylko z Litwą lecz i z dużą częścią Łotwy Toż samo wypada powiedzieć o eksporcie kraju Kłajpedzkiego z lat 1921-22,zaregestrowanym w tamtejszych komorach celnych.Pozostałe części Litwy w tych latach jeszcze nie zdążyły otrząsnąć się od konsekwencyj wielkiej wojny i długotrwałej okupacji wojskowej,które spowodowały znaczne osłabienie siły nabywczej ludności i odbiły się na produkcji.Dokładne zestawienie mierników nabywczej i produkcyjnej siły Litwy i kraju Kłajpedzkiego, który o wiele mniej ucierpiał podczas wojny i okupacji od reszty Litwy - wymagało drobiazgowych obliczeń i niemało czasu.Również niełatwo było ściśle obliczyć o jaką sumę zwiększyły się dochody i wydatki państwa litewskiego w związku z przejściem na rzecz Litwy suwerenności nad krajem Kłajpedzkim.Zaznajomiwszy się z danemi przedstawicieli skarbu i Dyrektorjatu Rząd Litewski dnia 3 sierpnia r.b. odnowił przerwane z Dyrektorjatem pertraktacje.-
Całkowicie bezpodstawne jest twierdzenie autorów memorandum,że Rząd Litewski odkładając uregulowanie kwestyj finansowych,jakoby chce uszczuplać przyznaną krajowi Kłajpedzkiemu autonomję,jak również conajmniej przesadzone jest twierdzenie,że za czasów Dyrektorjatu p.Borcherta miało miejsce stałe rujnowanie finansów kraju Kłajpedzkiego,ponieważ otrzymywana co miesiąc od Rządu Litewskiego suma 400.000 litów jest absolutnie niewystarczającą.Rząd Litewski pozwala sobie,przy tej sposobności,przypomnieć,że w roku 1923,gdy odbywały się rokowania z konferencją Ambasadorów w sprawie zawarcia konwencji, przedstawiciele kraju kłajpedzkiego żądali,by skarb państwa wypłacał do kasy dyrektorjatu miesięcznie 300.000 litów,jako rekompensatę ceł i innych dochodów,które kraj kłajpedzki utracił na rzecz rządu centralnego,suma zaś ta obecnie wypłacana wynosi 400.000 litów.I w roku bieżącym urzędnicy autonomicznych instytucyj Kraju Kłajpedzkiego są lepiej uposażeni,niż odnośni urzędnicy urzędów centralnych.-
2/ Art.5 punkt.9. W myśl punktu 9 art.5,który brzmi: "Wszelkie operacje dokonane przez instytucje kredytowe i ubezpieczeniowe poddane będą ogólnym prawom Republiki"
Rząd litewski nie zamierza stawiać zagranicznym towarzyszeniom innych wymagań ponad te,które istnieją obecnie,lub też będą ustalone w ustawach Republiki.Rząd Litewski nie przypuszcza,by jego legalne żądania miały paraliżować działalność wzmiankowanych towarzystw w kraju kłajpedzkim i ażeby wyrządził tem krajowi kłajpedzkiemu krzywdę ekonomiczną.-
3/ Art.5 p.p.5 i 12.Rząd litewski po zapoznaniu się z całą tą sprawą doszedł do wniosku,że urzędnicy Państwa Litewskiego pełniący obowiązki w kraju kłajpedzkim,powinni płacić podatki od otrzymywanych uposażeń na rzecz autonomicznych

---

W tem sposób ustalona część będzie mogła od czasu do czasu ulegać zmianom dokonywanym przez rząd litewski w porozumieniu z miejscowemi organami terytorjum Kłajpedzkiego".

W ustanowionym czasie zostały zapoczątkowane pertraktacje pomiędzy Ministerstwem Skarbu a delegacją Dyrektorjatu w celu ustalenia ceł,akcyz,podatków od spożycia,dochodów z monopolów oraz procentu od dochodów,który powinien być zwracany Krajowi Kłajpedzkiemu.Ponieważ jednak sprawa okazała się bardzo skomplikowana,zwłaszcza ze względu na to,iż wyżej wymieniony artykuł statutu nie jest dostatecznie sprecyzowany,że potem podczas rokowań okazało się,że dane statystyczne i sposoby obliczania Ministerstwa Skarbu i Dyrektorjatu bardzo się mię dzy sobą różniły,obie delegacje,wyjaśniwszy w miarę możności zagadnienie postanowiły narazie odłożyć rokowania i przedłożyć rezultaty prac do rozpatrzenia Rządowi Litewskiemu i Dyrektorjatowi Kraju Kłajpedzkiego.

Największą trudność przedstawiło ustalenie przeciętnej wartości eksportu i importu,przypadającej na jednego mieszkańca Kraju Kłajpedzkiego i innych części Litwy w latach 1921-22 z uwzględnieniem szczególnych warunków,które mogły mieć wpływ na eksport i import w owych latach.Tylko część zarejestrowanych towarów w komorach celnych Kraju Kłajpedzkiego /zwłaszcza we wzmiankowanych latach/ była skonsumowana w samym Kraju Kłajpedzkim; już wtedy przez Kłajpedę przechodziło niemało towarów,przeznaczonych do innych części Litwy.Nie mówiąc już o kontrabandzie rozpowszechniała się szczególnie w Kraju Kłajpedzkim i była uprawiana nietylko z Litwą lecz i z dużą częścią Łotwy. To samo wypada powiedzieć o eksporcie Kraju Kłajpedzkiego z lat 1921-22,zarejestrowanym w tamtejszych komorach celnych.Pozostałe części Litwy w tych latach jeszcze nie zdążyły otrząsnąć się od konsekwencyj wielkiej wojny i długotrwałej okupacji wojskowej,które spowodowały znaczne osłabienie siły nabywczej ludności i odbiły się na produkcji.Dokładne zestawienie mierników nabywczej i produkcyjnej siły Litwy i Kraju Kłajpedzkiego,który o wiele mniej ucierpiał podczas wojny i okupacji od reszty Litwy - wymagało drobiazgowych obliczeń i niemało czasu.Również niełatwo było ściśle obliczyć o jaką sumę zwiększyły się dochody i wydatki państwa litewskiego w związku z przejściem na rzecz Litwy suwerenności nad Krajem Kłajpedzkim.Zaznajomiwszy się z danemi przedstawicieli skarbu i Dyrektorjatu Rząd Litewski dnia 3 sierpnia r.b. wznowił przerwane z Dyrektorjatem pertraktacje.-

Całkowicie bezpodstawne jest twierdzenie autorów memorandum,że Rząd Litewski odkładając uregulowanie kwestyj finansowych,jakoby chce uszczuplić przyznaną Krajowi Kłajpedzkiemu autonomię,jak również oczywiście przesadzone jest twierdzenie,że za czasów Dyrektorjatu p.Borchert'a miało miejsce stałe rujnowanie finansów Kraju Kłajpedzkiego,ponieważ otrzymywana co miesiąc od Rządu Litewskiego suma 400.000 litów jest absolutnie niewystarczająca.Rząd Litewski pozwala sobie,przy tej sposobności,przypomnieć,że w roku 1923,gdy odbywały się rokowania z konferencją Ambasadorów w sprawie zawarcia Konwencji,ci przedstawiciele Kraju Kłajpedzkiego żądali,by skarb państwa wypłacał do kasy dyrektorjatu miesięcznie 300.000 litów,jako kompensatę ceł i innych dochodów,które Kraj Kłajpedzki utracił na rzecz rządu centralnego;suma zaś ta obecnie wypłacana wynosi 400.000 litów.I w roku bieżącym urzędnicy autonomicznych instytucyj Kraju Kłajpedzkiego są lepiej uposażeni niż odpowiedni urzędnicy urzędów centralnych.-

2/ Art.5 punkt.9. Wymieniony punktu 9 art.5,który brzmi: "Wszelkie operacje dokonane przez instytucje kredytowe i ubezpieczeniowe poddane będą ogólnym prawom Republiki".

Rząd litewski nie zamierza stawiać zagranicznym towarzystwom innych wymagań ponad te,które istnieją obecnie,lub też będą ustalone w ustawach Republiki.Rząd Litewski nie przypuszcza,by jego legalne żądania miały paraliżować działalność wzmiankowanych towarzystw w Kraju Kłajpedzkim i aby wyrządziły tem Krajowi Kłajpedzkiemu krzywdę ekonomiczną.-

3/ Art.5 p.p.5 i 12.Rząd litewski,po zapoznaniu się z całą tą sprawą doszedł do wniosku,że urzędnicy Państwa Litewskiego pełniący obowiązki w Kraju Kłajpedzkim,powinni płacić podatki od otrzymywanych uposażeń na rzecz autonomicznych

instytucyj. To też w tej sprawie niema żadnej różnicy zdań pomiędzy Rządem Centralnym a Krajem Kłajpedzkim. Odnośne rozporządzenie zostanie niebawem wydane.-

II. Kwestie kulturalne.-

4/ Art. 27. Wchodząc z założenia, że w myśl artykułu 27-go języki litewski i niemiecki zostały uznane za oficjalne i równouprawnione w kraju Kłajpedzkim stoi na stanowisku uznawania równości obu języków i - w razie gdyby się okazało, że równość ta gdziekolwiek bądź /czy to na kolejach, czy to w urzędach państwowych czy też celnych i t.d./ nie jest całkowicie przestrzegana - tej równości przywracania. Ponieważ autorzy memorandum nie podali konkretnych faktów niema możności bliższego zaznajomienia się z tą sprawą. Przy tej sposobności rząd litewski uważa za wskazane, że on z tąż samą konsekwencją będzie żądał, by faktyczne równouprawnienie obu języków było również wprowadzane i ściśle przestrzegane we wszystkich instytucjach autonomicznych kraju Kłajpedzkiego.-

5/ Art. 31. Rząd Litewski uważa, że Dyrektorjat Kraju Kłajpedzkiego jest obowiązany przestrzegać, by nauczyciele rekrutowali się z miejscowej ludności i przypuszczać należy, że seminarjum nauczycielskie kraju Kłajpedzkiego będzie mogło zaaprobować powyższe wymagania. Jak donosi jednak gubernator kraju kłajpedzkiego, nie stawia on przeszkód, jeżeli dyrektorjat w wypadkach nieuniknionych chce sprowadzić nauczyciela obcokrajowca

III. Kwestje administracyjne.-

6/Art. 28. Rząd Litewski nie może siłą zmusić do pozostawania na urzędach tych urzędników, którzy porzucają posady z własnej chęci, podobnie, jak nikt nie może zabronić rządowi litewskiemu usuwania ze służby tych, na których ciążą kryminalne przestępstwa. Autorom memorandum, którzy na potwierdzenie nie przytaczają ani jednego faktu Rząd Litewski nie może udzielić w tej sprawie bliższych wyjaśnień.-

7/ Art. 6 p. 8 i art. 20. a/ Utrzymanie porządku publicznego, za wyjątkiem strefy kolejowej jest powierzane autonomicznym urzędom Kraju Kłajpedzkiego, które wykonują tę czynność przez utrzymywaną przez się policję.- Wszelako żadne zarządzenie nie broni rządowi litewskiemu utrzymywania w kraju Kłajpedzkim agentów policji wywiadowczej, której zadania są całkiem inne niż policji porządku publicznego. Zastrzeżenia w tej sprawie części Sejmiku Kłajpedzkiego zostało uczynione z powodu rewizji na granicy jednego z posłów Sejmiku, który obok litewskiego posiadał również zagraniczny paszport pewnego obcego państwa.

8/Art. 34 i art. 5 punkt 8 i art. 20. b/ Te dwie skargi dotyczą kwestji paszportowej. Rząd Litewski może z przyjemnością skonstatować, że w tej sprawie doszło do porozumienia z miejscowemi urzędami Kraju Kłajpedzkiego w tym sensie, że paszporty zarówno krajowe, jak zagraniczne będą wydawane przez organa autonomiczne /Dyrektorjat/ w imieniu republiki i przytrzymując się prawideł, ustanowionych przez Rząd centralny.-

9/Art. 5 p. 7. Interpretacja, jaką chcą nadać punktowi 7 art. 5 autorowie memorandum jest bezpodstawna. Wprawdzie delegacja konferencji Ambasadorów z p. Laroche na czele skłaniała się początkowo ku temu, by przyznać autonomicznym urzędom kraju Kłajpedzkiego udzielenie prawa wjazdu cudzoziemców i dlatego w pierwszym projekcie konwencji, przedłożonym przez konferencję Ambasadorów omawiana część art. 5 była w ten sposób sformułowana.-

Accés et séjour des étrangers. /Patrz. Doc. Dipl. Question de Memel, I-er volpage 122/

Wszelako, gdy delegacja litewska wykazała, że podobne uregulowanie tej kwestji byłoby dla rządu litewskiego nie do przyjęcia, gdyż wjazd do Kraju Kłajpedzkiego jest równoznaczny z wjazdem do innych części Litwy; prócz tego, że w praktycznem wykonaniu tej sprawy - pozwolenia wjazdu dla cudzoziemców, na terytorjum Litwy mogły być wydawane tylko przez litewskie zagraniczne przedstawicielstwa dyplomatyczne i konsularne -

uchwalono wobec tego oddać autonomiczny urzędom pod zarządem których pozostaje miejscowa policja prawo reglamentacji zamieszkiwania kraju Kłajpedzkiego przez obcokrajowców,pozostawiając kompetencji rządu centralnego sprawę udzielania obcokrajowcom pozwoleń na wjazd i ustanawiania czasu ich pobytu na Litwie.-

Nota premjera Sleżewicziusa.,-

Kowno,11 sierpnia 1926 r.

Panie Sekretarzu Generalny,

Rząd Republiki Litewskiej ,przyjąwszy do wiadomości pisma :Ich Ekscelencyj Panów:Paule-Bonnour'a,A,Chamberlaina, V,Scialoi i V.K.Ishii'ego przez których podpisaną została konwencja pomiędzy Litwą a krajem Kłajpedzkim,i których pismo nadesłane zostało Panu 9 czerwca /C.11.52038. 1597I/,także pismo z dnia 14 czerwca /C.II. 52Q18 1591/za wiedzą Pana posłane stałemu przedstawicielowi Litwy przyz Lidze Narodów - ma zaszczyt przedłożyć łaskawym względom Rady Ligi Narodów następujące uwagi:

Mając na myśli poczynione kroki na terenie Rady Ligi Narodów przez Wielką Brytanję,Francję,Włochy i Japonję,Rząd Litewski widzi się zmuszonym podnieść zagadnienie procedury , której wypadłoby się trzymać wrazie,gdyby się chciało oskarżyć Rząd Litewski o niewypełnianie uchwał omawianej Paryskiej konwencji.-

Na podstawie 1.go artykułu pod punktem 17-ym omawianej konwencji jedynie członkowie państw,wchodzących do Rady Ligi Narodów,mają prawo podać do wiadomości Rady o jakiemkolwiek niewypełnianiu uchwał omawianej konwencji,zarówno ze strony Litwy,jak też państw aljanckich.W wypadku różnicy zdań pomiędzy Rządem litewskim a którymkolwiek z członków Rady Ligi Narodów z pośród ważniejszych państw aljanckich owa różnica zdań - jak głosi art.2 tegoż punktu - będzie traktowana jako spór,posiadający - w myśl określenia 14-ego punktu paktu Ligi Narodów - charakter międzynarodowy.-

Analogja zachodząca między 17-ym punktem konwencji paryskiej,a redakcją uchwał t.zw. konwencji mniejszości narodowych,dała podstawę Sekretarzowi Ligi Narodów,a następnie samej Radzie do tego,że zamiast przewidzianej w tych wypadkach procedury,zastosowano procedurę ustanowioną dla petycyj mniejszości narodowych.I istotnie,otrzymawszy w dniu 16 stycznia 1925 r. skargę podpisaną przez pp.Krausa i innych Pan Sekretarz Generalny uważał za wskazane posłać odpis omawianej petycji Rządowi Litewskiemu,by wrazie potrzeby ten ostatni dołączył swoje uwagi,któreby dotyczyły tych dokumentów lub faktów w nich podanych Rząd litewski w swej nocie z dn.16 lipca 1925 posłanej do Pana Sekretarza Generalnego wraz z materjałem pomocniczym zaprotestował przeciwko identyfikowaniu przez Sekretarjat procedury,ustanowionej przez konwencję paryską w punkcie 17 z procedurą dla petycyj mniejszości ~~na~~.Z inicjatywy Sekretarjatu sprawa ta była poddana pod obrady XXXV sesji Rady Ligi Narodów i była roztrząsana na 17-em posiedzeniu z dnia 28 września 1925 r.-

Pogląd rządu litewskiego,dotyczący procedury,wypływającej z 17-ego punktu konwencji,pogląd,który kategorycznie usuwa każdą przewidywaną procedurę w którejby miał pośredniczyć Sekretarjat,podobnie,jak każdą interwencję sekretarza Generalnego przed wniesieniem kwestji przez członka Rady do tej ostatniej - jest uzasadniony następującemi faktami i motywami:-

I.Podczas redagowania omawianego 17-go punktu ułożono się z komisją konferencji Ambasadorów,której przewodniczył p.Laroche,że miejscowy rząd kraju Kłajpedzkiego /Izba Poselska i Dyrektorjat/,podobnie jak jakiekolwiekbądź organizacje nie będą miały prawa podawania skarg do organów i urzędów międzynarodowych przeciwko Rządowi Litewskiemu w sprawie niewypełniania jakichkolwiekbądź zarządzeń konwencji,ani też posyłać petycyj, próśb lub memorandów,skierowanych przeciwko Rządowi Centralnemu

---

Uchwałę tę powzięto ze względu na to,że chodziło w danym wypadku o ważne sprawy ściśle związane z bytem państwa, a także ze względu na to,że wrazie przyznania miejscowemu rządowi Kłajpedzkiemu tego prawa,ryzykowałoby się wywołanie opozycji przeciwko państwuxx jednej z jego części terytorjalnych. Niebezpieczeństwo wydawało się tem więcej poważne,że w podobnych wypadkach niemal zawsze trudno jest rozdzielić prawdziwe podłoże skargi od zabarwienia,któreby tej skardze mogli nadawać pewni faktorzy zagraniczni.Dlatego też ułożono się pomiędzy Konferencją Ambasadorów i delegacją litewską,że państwa posiadające prawo wnoszenia spraw do Rady będą posiadały całkowitą swobodę informowania się za pośrednictwem dyplomatycznych i konsularnych przedstawicielstw Litwy o tem,czy Rząd Litewski wypełnia uchwały Konwencji Paryskiej,i w razie potrzeby przedstawiania Radzie sprawy na własną odpowiedzialność.Rezultat tego był taki,że Konferencja Ambasadorów zrzekła się pierwotnej redakcji 17-ego punktu /patrz:Dokumenta Dyplomatyczne.Kwestja Kłajpedzka.Tom I .Str.129 i 160/ i przyjęła tę,którą proponowała delegacja litewska.Wynika stąd,że Pan Sekretarz Generalny nie jest upoważniony do nadawania biegu dokumentom,petycjom, i memorandum,nadsyłanym z ramienia miejscowego rządu kraju Kłajpedzkiego,ani do rozsyłania takowych - chociażby nawet w celach informacyjnych członkom Rady lub do Rządu Litewskiego. Podług zdania rządu litewskiego również jest rzeczą niedopuszczalną,by członkowie Rady,chociażby nawet ci,którzy podpisali konwencję,godzili się na przyjmowanie skarg na rząd litewski, do Rady Ligi Narodów nie sprawdziwszy zarzutów czynionych temu Rządowi, pomawiających go o niewypełnianie konwencji oraz nie mając sformułowanej przeciwko niemu swej skargi, lecz wciąż tylko popierając petycję skierowaną przez część przedstawicieli Izby Kraju Kłajpedzkiego,którą rząd litewski uważa za nielegalną.-

II.Rząd litewski jest tego zdania,że procedura ustanowiona w 17-ym punkcie konwencji może tylko wtedy być przedłożona w Lidze Narodów,gdy jedno z państw,członek Rady,podaje do wiadomości tej ostatniej o niewypełnianiu któregokolwiek bądź punktu konwencji.Niema najmniejszej prawnej podstawy do indentyfikowania procedury określonej w 17-ym paragrafie punkcie z tą,która jest specjalnie ustanowiona przez 11-ym punkt omawianej konwencji.-

III.Ani punkt 5 Statutu krajowego,który ustala kompetencje rządu miejscowego,ani też żaden inny punkt tegoż statutu czy też konwencji nie upoważniają organów miejscowych i Izby poselskiej do zwracania się do Ligi Narodów w innych,niż to 11 punkt konwencji przewiduje,sprawach.-

Mając na myśli powyżej wyłuszczone względy rząd litewski odmówił uznania postanowienia Rady Ligi Narodów z dn.28 września 1925 r.,które upoważniało Sekretarza Generalnego do wysyłania w pewnych wypadkach w celach informacyjnych zawiadomienia do członków Rady,lub do rządu litewskiego,które to zawiadomienia dotyczyćby miały nie wypełniania konwencji kłajpedzkiej i według jego zdania miałyby poważne znaczenie.Odmowa ta jest umotywowana tem,że rząd litewski nie widzi związku pomiędzy tem postanowieniem a konwencją,następnie sprzeczności,którą widać w samej uchwale oraz warunkami w jakich konwencja była podpisana.I istotnie nie podkreślając tego,że omawiane zawiadomienia,dotyczące rzekomego niewypełniania konwencji,mogą wyjść tylko z ramienia państw,członków Rady,omawiana uchwała nielegalnie zezwala miejscowym organom kraju Kłajpedzkiego zanosić skargi przeciwko rządowi litewskiemu w sprawie rzekomego niewypełniania konwencji.A tego właśnie starali się autorzy konwencji uniknąć.

Rząd litewski jest również zdania,że posunięcie przedstawicieli państw sojuszniczych z dn.9 czerwca r.b. jest sprzeczne z konwencją a to dlatego,że opiera się na memorandum jednej tylko części Izby Poselskiej kraju kłajpedzkiego,posłanego Sekretarzowi Generalnemu nie mógł w żadnym wypadku zezwolić,by dokument ten był przedmiotem obrad w Radzie.Prócz tego powyższy krok przedstawicieli państw sojuszniczych w Radzie Ligi Narodów,zdaniem rządu litewskiego - nie mógłby być usprawiedliwiony nawet wtedy,gdyby się chciało opierać o rezolucję Rady

z dnia 28 września 1925.W myśl tej rezolucji memorandum jednej części Izby poselskiej kraju Kłajpedzkiego,jeżeli mogło być użyte,to tylko jako źródło informacyj dla któregokolwiek członka Rady,życzącego sobie skorzystać z przysługującego mu na podstawie 17-go punktu prawa.Członkowie Rady Ligi przedewszystkiem winniby sformułować swe zdanie w danej sprawie i wymagając wciągnięcia na porządek dzienny kwestji niewypełniania konwencji, sprecyzować,które mianowicie uchwały konwencji bądź jej uzupełnień były pogwałcone.Uzasadniając te twierdzenia Rząd Litewski pozwala sobie skorzystać z raportu Jego Ekscelencji Pana Scialoi,wypowiedzianego na posiedzeniu Rady Ligi Narodów z dn. 28 września 1925 r.-

P.Scialoia mówił,że podług jego zdania,nie można powziąć żadnej decyzji w stosunku do tymczasowej procedury i radzi wyczekać bardziej odpowiedniej chwili,kiedy którykolwiek z członków Rady podniesie sprawę tę na sesji.-Żeby uspokoić p.Galwanauskasa,dodał,że członek Rady,który reprezentuje państwo,nie będzie bez racji niepokoił Rady,lecz zbierze wpierw informacje,przeprowadzi ankietę.

/"Journal Officiel" numer październikowy.1925, str.1401./

Ci,którzy podpisali pismo do Pana Sekretarza Generalnego z dnia 9 czerwca 1926 roku na podstawie którego to pisma sprawa wykonywania konwencji została wciągnięta na porządek dzienny wrześniowej sesji Rady,nie wypełnili wżej wspomnianych warunków i dlatego rząd litewski,gdyby nawet uważał za możliwą do przyjęcia /aczkolwiek wciąż jest przeciwnego zdania/ rezolucji Rady Ligi Narodów z dn.28 września 1925 r. nie mógłby uważać,pismo powyższe,jako przedłożone Radzie Ligi Narodów w sposób właściwy.-

Mając to wszystko na względzie Rząd Republiki Litewskiej nie widzi możności rozpoczęcia w Radzie Ligi Narodów dyskusji nad kwestjami,podniesionemi w memorandum przez p.Krausa i innych.

Ze względu jednak na to,że mimo formalnego protestu przedstawiciela Litwy na posiedzeniu Rady Ligi Narodów z dn.28 września 1925 r.Sekretarz Generalny wprowadzając w życie wyżej wymienione rezolucje,przekazał członkom Rady memorandum,które mu było doręczone przez jedną część Izby Poselskiej kraju Kłajpedzkiego i że to memorandum,które w ten sposób stało się publicznie wiadomem,mogło wywołać wrażenie,że jakoby rząd litewski nie przestrzega uchwał konwencji paryskiej w całej ich rozciągłości,Rząd,zastrzegając swój zasadniczy pogląd na sprawę procedury i nie chcąc wszczynania dyskusji w Radzie,uważa za stosowne pójść na ustępstwa w stosunku do członków Rady i przesłać im dla celów informacyjnych swoje - przy powyżej załączonym materjale pomocniczym - uwagi,dotyczące faktów,które w memorandum przez p.Krausa i innych zostały wyszczególnione.-

Będę Panu,Panie Sekretarzu Generalny nieskończenie wdzięczny za łaskawe zakomunikowanie treści noty niniejszej,jak też materjału pomocniczego - członkom Rady Ligi Narodów.-

Zechce Pan przyjąć,Panie Sekretarzu Generalny, wyrazy mego głębokiego szacunku

/-/ M.Sleżewiczius.-

PREZES MINISTROW, MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH.-

Pierwszy dodatkowy memorjał Kłajpedzian w Genewie.-

Treść dodatkowego memorjału Kłajpedzian,datowanego 26 sierpnia jest następująca:

Jakkolwiek nowy rząd litewski zmienił swe stanowisko nieco względem Kłajpedy,pomimo to w najważniejszych kwestjach

błędnie interpretuje statut.Mianowicie:1/kwestja finansowa jest nierozwiązana i Kłajpedzie grozi krach ekonomiczny. 2/nie uregulowano kwestji wizowania paszportów,3/wakuje 1/3 stanowisk sędziów;praca sądowa ulegnie zahamowaniu,jeżeli przynajmniej w ciągu trzech lat nie będzie dozwolone sprowadzanie z zagranicy sędziów,znającycyh prawo niemieckie,czego rząd zakazuje, 4/nowy rząd twierdzi,że może odwołać prezesa dyrektorjum i popiera Jocherta,wobec tego Sejmik nie może pracować,ponieważ niema Dyrektorjatu,któryby administrował.5/rząd przyswaja sobie prawo interpretacji statutu.-

Petenci proszą Ligę Narodów o wyznaczenie komisji dla zbadania położenia na miejscu.-

Drugi dodatkowy memorjał złożony przez Kłajpedzian w Genewie.-

Dnia 10 września Kłajpedzianie Gubba,Rogge i Kislat wręczyli prezesowi Rady Ligi Narodów Beneszowi nowy memorjał w którym oświadczają, że Kłajpedzianie rozróżniają państwo Litewskie,którego autorytet uznają,od rządu,który może popełniać błędy.-

1/Obecny rząd myli się,twierdzą,że decyzja Rady może zaszkodzić układom w Kownie.Odwrotnie wzmocniłaby ona rząd przeciwko opozycji sejmowej,bez interwencji zewnętrznej zaś zaś porozumienie nie jest do osiągnięcia.-

2/Wszystkie skargi kłajpedzkie zostały złożone pod wpływem uprzedniej decyzji Rady i Kłajpedzianie wierzą w nieodwołalność tej uchwały;jeżeliby dziś została ona anulowana, lub zmieniona,to nie może to działać wstecz w tej sprawie,a jedynie w przyszłość.-

3/Jeżeli na mocy 17 artykułu Rada może decydować w kwestji złamania konwencji,to tembardziej może decydować co do sposobu,w jaki się ma o tem dowiedzieć,w tym wypadku prawa Kłajpedzian nie mogą być mniejsze niż mniejszości,gdyż twórcy konwencji przewidują dla Kłajpedy autonomję,podobną do posiadanej przez Kanadę.

4/Kłajpedzianie sądzą, że 17 artykuł udziela państwom wchodzącym do Rady zupełnej wolności co do wyboru środków zbierania wiadomości o Kłajpedzie.-

5/Dlatego też proszą Radę o utrzymanie w mocy uprzedniej uchwały,stosowanie jej we wszystkich wypadkach,szczególnie tej sprawie, a także wierzyć ich oświadczeniu,że powody ich skargi istnieją jeszcze w całej pełni i nie mogą być usunięte inaczej jak tylko przez uchwałę Rady.-

Przebieg rozpraw w sprawie skargi kłajpedzkiej w Radzie Ligi Narodów na podstawie komunikatów litewskiej i kłajpedzkiej prasy.-

W celu odtworzenia przebiegu rozpraw w sprawie skargi Kłajpedzkiej w Lidze Narodów na podstawie litewskich informacyj podajemy poniżej zestawienie komunikatów Elty oraz prasy Kłajpedzkiej.-

Komunikat Elty z dnia 4/IX.1926.

Na posiedzeniu Rady Ligi Narodów dnia 3 września popołudniu podczas rozważania sprawy kłajpedzkiej Chamberlain oświadczył,że po pilnem przestudjowaniu argumentów rządu litewskiego,wyłożonych w nocie z dn.11 sierpnia doszedł do przekonania

iż ma pewne wątpliwości,czy wytoczenie w Radzie przez wielkie mocarstwa sprawy Kłajpedzkiej jest dokonane drogą prawną.-
Dlatego też zaproponował on komisji prawników,by wspólnie ze delegacią litewską szczegółowo zbadała kwestję prawności procedury i próbowała znaleść drogę dla porozumienie Rady z Litwą.Jeżeli komisja uzna,iż sprawa została wytoczona niezgodnie z § 17 Konwencji Kłajpedzkiej to cała sprawa zostanie umorzona,jeżeli zaś komisja prawników nie zgodzi się z delegacją litewską w sprawie interpretacji konwencji rząd litewski może się porozumieć z Radę jeszcze podczas obecnej sesji co do przekazania sprawy do Hagi.-
W imieniu delegacji litewskiej prezes jej Sidzikauskas wygłosił dłuższą przemowę,w której raz jeszcze wyłożył racje,na podstawie których rząd uznał za konieczne twierdzić,iż wytoczona sprawa jest sprzeczna ze statutem kłajpedzkim.Wskazał on,iż sprawa ta nie ma również podstaw istotnych i dlatego prosił o zdjęcie jej jako nieaktualnej z porządku dziennego.-
Chamberlain zauważył,iż w roku ubiegłym Rada uchwaliła,by Sekretarjat przyjmował i rozsyłał skargi kłajpedzkie; koniecznem jest wyjaśnić obecnie,czy uchwała ta jest prawna czy nie i jak ma Sekretarjat nadal postępować.Sądzi on,iż Radzie konieczną jest opinja prawników,bo do Hagi zawsze się zdąży.
Przedstawiciel szwedzki Unden wyraził taką samą opinję Briand sądzi,iż opozycja Chamberlaina jest identyczna z wnioskiem Sidzikauskasa.-
P.Sidzikauskas zwrócił uwagę na pilność sprawy i wyraził zgodę na przejrzenie sprawy wespół z prawnikami z tym warunkiem,że o ile po upłynięciu 10 dni nie zostanie osiągnięte porozumienie,sprawa winna być skierowana do Hagi.-Wyznaczenie prawników zostało polecone Beneszowi.- -

Skład komisji prawnej.- Elta 7/IX.1926.

Skład komisji dla rozważenia procedury sprawy kłajpedzkiej jest następujący:sir Cecil Hurst - przedstawiciel Anglji, Fromgeot - Francji,Palotti - Włoch,Sato - Japonji, Sjoeberg - Szwecji,Roland - Belgji oraz delegacja litewska.-Pierwsze posiedzenie odbyło się w poniedziałek dnia 6 września 1926 r.-

"Memeler Dampfboot" N.214 z 12/IX.r.b.

Z Genewy donoszą;Komisja prawnicza,na która Rada Ligi Narodów włożyła obowiązek zbadania prawnej procedury odnośnie skarg kłajpedzkich uchwaliła na ostatniem posiedzeniu polecić p.Fromageot opracowanie orzeczenia prawnego co do tego,czy skarga Sejmiku Kłajpedzkiego w sprawie naruszeń konwencji kłajpedzkiej może być przedłożona Radzie Ligi Narodów.Wręczenie skargi Generalnemu Sekretarjatowi Ligi Narodów przez delegację Kłajpedzką dokonało się jak wiadomo na podstawie uchwały Rady z dn.28 sierpnia 1925 r.-umożliwiającej Kłajpedzianom przedkładanie skarg Radzie Ligi Narodów przez poprzednie wręczanie ich generalnemu Sekretarzowi Ligi Narodów od którego decyzji zależeć ma dalsza procedura.Sejmik Kłajpedzki postępował zgodnie z tą uchwałą. Natomiast rząd litewski zakwestjonował prawomocność tej ostatniej.-

"Memeler Dampfboot" N.200 z 19/IX.r.b.

Komisja prawnicza według ostatnich komunikatów doszła do wniosku,że zasadniczo skargi Kłajpedzian mogą być Radzie Ligi przedkładane nie przez samych Kłajpedzian a tylko przez jedno z mocarstw Ligi Narodów.Mocarstwo Ligi Narodów przedkładające podobną skargę podejmuje się jednocześnie obowiązku poprzedniego zbadania skargi zarówno pod względem prawnym,jak też faktycznym.W danym wypadku komisja prawnicza zaleca poddać skargę Kłajpedzian takiem właśnie zbadaniu.-
Przyp."Mem.Dampboot": Na przyszłość więc bezpośrednie przedkłanie skarg Kłajpedzian nie będzie możliwem.Potrzebnemi będą pośrednictwo i inicjatywa jednego z mocarstw Ligi Narodów Procedura tak mocno zbliża uprawnienia Kłajpedy do uprawnień zwykłych mniejszości narodowych,aczkolwiek jest nieco względniejszą dla Kłajpedy.-

Biuro Sejmiku Kłajpedzkiego rozesłało do wszystkich pism Kłajpedzkich komunikat następujący:

Prasa litewska rozsiewa ostatnio twierdzenie,jakoby delegacja sejmiku kłajpedzkiego,bawiąca obecnie w Genewie,działa prywatnie nie z polecenia Sejmiku.Sejmik komunikuje przeto jaknajwyraźniej,że delegacja została przezeń do Genewy dla reprezentacji interesów Kłajpedy wysłana.Dnia 25/II.r.b.sejmik postanowił na posiedzeniu przy udziale przedstawicieli dyrektorjatu Kłajpedzkiego wyłonić komisję,na której ciążyłby obowiązek: 1/opracowania memorjału,którybv zwracał uwagę Ligi Narodów na na ruszenia konwencji Kłajpedzkiej,2/przedsięwzięcia wszelkich dalszych niezbędnych kroków.Komisja owa delegowała od siebie posłów:Gubbę,Roggego i Kislata do Genewy.W ten sposób są oni najprawniej upełnomocnieni do prowadzenia sprawy skargi Kłajpedzkiej w Genewie.-

"Memeler Dampfboot" N.222. z dn.22/IX.r.b.

NNa podiedzeniu Rady Ligi Narodów z 20/IX.r.b.debatowano między innemi nad orzeczeniem ~~przez~~ wydanem przez komisję prawniczą w sprawie Kłajpedzkiej.Według orzeczenia tego każdy członek Rady Ligi Narodów ma prawo wrażania procedury w sprawie ewentualnego naruszenia konwencji Kłajpedzkiej.Za orzeczeniem tem głosował też przedstawiciel Litwy.Po nim zabrał głos przedstawiciel niemiecki dr.Streseman,podkreślając doniosłość faktu nadania każdemu członkowi Rady Ligi Narodów prawa przyjmowania ewentualnej skargi /w rodzaju kłajpedzkiej/ i wdrażania dalszej procedury.Następny mówca lord Robert Cecil oświadczył, że pismo z 9/VI.26 r.wystosowane przez rządy brytyjski,francuski,włoski i japoński do Generalnego Sekretarza Ligi Narodów na podstawie memorjału sejmiku Kłajpedzkiego z 2/III.26 r. musi być uważane niejako za niemiarodajne /irregulär/.Dalej lord Cecil zaproponował,że względu na osiągnięcie pomiędzy rządem litewskim a Kłajpedą prowizorycznej zgody /na przeciąg 3-ch lat/co do najważniejsze kwestji finansowej,odroczenie decyzji w sprawie memorjału.Propozycja ta została przez przedstawiciela Litwy przyjętą.Również dr.Stresemann nie zaopinjował przeciwko wnioskowi lorda Cecil.Na wniosek więc p.Benesza,przyjęto orzeczenie Komisji Prawniczej oraz przyjęto do wiadomości zastrzeżenie Litwy w tej sprawie.-

"Memeler Dampfboot" N.223. z 23/IX.-

Urzędowa Elta podaje komunikaty o losie memorjału kłajpedzkiego w Genewie.Ostatni komunikat Elty o ustosunkowaniu się Rady Ligi Narodów do kwestji przyszłej procedury prawnej ewentualnych skarg Kłajpedzian mija się w wielu punktach z prawdą i dlatego jest fałszywy.Prasa kowieńska również rzecz prosta wyciąga na podstawie tego fałszywe wnioski.Tak np:"Lietuvos Zinios" zaopatrują ostatni komunikat Elty w tytuł następujący:

"Skarga Kłajpedzian przez Ligę Narodów odrzucona i wniosek rządu litewskiego przyjęty."

"Lietuva" znów pisze:

"Skarga Kłajpedzian została przez Radę Ligi Narodów odrzucona".-

Sfałszowany komunikat Elty zaś brzmi jak następuje:

"Genewa,21 września./Elta/.Dnia 20 września popołudniu omawiany był w Radzie Ligi Narodów spór Kłajpedzki.Poza referentem/przedstawicielem Salvadoru/ przemawiali przedstawiciele:Niemiec - p.Streseman,Litwy - p.Sidzikauskas,Anglji - lord Cecil,Francji - p.Boncour,Włoch - Scialoia,Japonji - p.Ishii, wreszcie przewodniczący Rady Ligi Narodów p.Benesz.-

Rada Ligi Narodów jednomyślnie przyjęła orzeczenie komisji prawniczej,w którem ustalona została proponowana przez Litwę procedura.Jednocześnie odrzucono rezolucję Rady Ligi Narodów z roku ubiegłego.Rezolucja owa przyznawała,jak wiadomo Sekretarzowi Generalnemu Ligi Narodów prawo nadawania biegu skargom Kłajpedzian.Co do pewnego,nie dającego się dla Litwy

przyjąć ustępu orzeczenia Komisji Prawniczej,uczynił p.Sidzikauskas zastrzeżenie.-

W związku z orzeczeniem komisji prawniczej,lord Cecil Scialoia,Ishii i Boncour wycofali swe pismo z 9 czerwca r.b. jako niewłaściwe /irreguläre/ i niezgodne z konwencją Kłajpedzką.W ten sposób spór został ostatecznie zlikwidowany.Pomyślne rozstrzygnięcie jego wywarło w sferach Ligi Narodów jaknajlepsze wrażenie".

Komunikat powyższy mieści w sobie wiele rzeczy nieznanych i sprzecznych.Nieznaną np:dotychczas było rzeczą,iż nowa procedura,związana ze skargami Kłajpedzkiemi przedłożona została Radzie Ligi Narodów przez Litwę.-

W ten sposób Litwa uznała raz na zawsze prawo Kłajpedzian do wnoszenia skarg do Rady Ligi Narodów.-

Natomiast fałszem jest,jako aljanci wycofali swą rezolucję czerwcową.Tembardziej fałszywą jest wiadomość o wycofaniu czy odrzuceniu skargi Kłajpedzkiej,gdyż właśniwie nie było o niej mowy,a tylko o procedurze prawnej.-

Raport komisji prawniczej do Rady Ligi Narodów w sprawie procedury wnoszenia skarg przez Kłajpedzian.

Jak wiadomo,Komisja Prawnicza Ligi Narodów złożyła na posiedzeniu Rady z dn.20.IX.26 raport,dotyczący procedury wnoszenia skarg przez Kłajpedzian.- Treść tego raportu jest następująca:

Po przestudjowaniu sprawy,którą Rada dnia 3 września przesłała na ręce członków Komisji Prawniczej,ci ostatni,za wyjątkiem jednego /którego pogląd jest wyłożony w załączonej przy niniejszym nocie/ ustalili co następuje:

Dnia 2.III.26. Sejmik Kraju Kłajpedzkiego przesłał na ręce Generalnego Sekretarza Ligi Narodów w Genewie w celu doręczenia członkom Rady memorandum,w sprawie rzekomego przekroczenia statutu Kłajpedzkiego przez Rząd Litewski.Memorjał został złożony wedle przewidzianej w art.17 Konwencji Kłajpedzkiej procedury.

Artykuł 17 Konwencji Kłajpedzkiej brzmi jak następuje:"Państwa Wysokiej Ententy oświadczają,że każdy członek Rady Ligi Narodów będzie posiadał prawo zwrócenia uwagi Rady na każde pogwałcenie uchwał Konwencji.W razie ujawnienia różnicy zdań prawnych lub faktycznych w kwestjach pomiędzy rządem litewskim, a którem kolwiek bądź z mocarstw Ententy - członków Rady Ligi Narodów,różnica ta będzie traktowana jako spór mający charakter międzynarodowy,a to na podstawie uchwał, zawartych w 14 artykule paktu Ligi Narodów.Rząd litewski wyraża swą zgodę na to,że wszystkie spory o tym charakterze przekazywane były Stałemu Międzynarodowemu Trybunałowi o ile tylko tego zażąda strona druga. Decyzja Trybunału Międzynarodowego będzie ostateczną i będzie posiadała moc i znaczenie decyzji powziętej w myśl 13-ego artykułu paktu.-"

Dnia 19 marca memorandum to było przedłożone przez Sekretarjat Radzie Ligi Narodów w celach informacyjnych.

Dnia 25 maja prezes Sejmiku Kłajpedzkiego nadesłał Generalnemu Sekretarzowi Ligi Narodów nowe dokumenta i memoranda,związane ze skargą z dnia 2 marca.Dokumenta te dnia 12 lipca 1926 roku zostały tak jak i poprzednie,doręczone w formie noty Generalnemu Sekretarzowi Rady.-

Tymczasem dnia 9 czerwca 1926 rządy brytyjski,francuski,włoski i japoński,zawiadomiły Generalnego Sekretarza Ligi Narodów,że po otrzymaniu memorandum Sejmiku Kłajpedzkiego i po "starannem tych dokumentów przestudjowaniu,nie formułując jednak narazie żadnej opinji co do istoty samej sprawy" - cztery rządy,które podpisały konwencję Kłajpedzką uważają za niezbędne by postawione w memorandum zarzuty, rozważone zostały przez

Radę i proszą,by sprawa ta została ~~postawiona~~ wniesiona na porządek dzienny posiedzeń wrześniowej sesji Rady.Rządy te uchwaliły jednocześnie prosić rząd litewski o nadesłanie wszelkich uznanych przezeń za niezbędne wyjaśnień w związku z memorandum.-

Dnia 11 sierpnia rząd litewski w związku z pismem rządów:brytyjskiego,francuskiego,włoskiego i japońskiego z dn.9 czerwca,nadesłał na ręce Generalnego Sekretarza Ligi Narodów memorjał w sprawie czynionych mu zarzutów.Rząd zaprotestował.w nim przeciwko stosowanej w tej sprawie procedurze.-

Prezes Sejmiku Kłajpedzkiego nowem pismem z dnia 26 września uzupełnił jeszcze pisma poprzednio nadesłane Sekretarzowi Generalnemu.Pismo to zostało w celach informacyjnych doręczone przez tego ostatniego członkom Rady /nota z dnia 3 września 1926 roku/.-

W tych okolicznościach,tegoż samego 3 września 1926 roku na trzeciem posiedzeniu 41-ej sesji Rada rozpoczęła rozpatrywanie sprawy figurującej na porządku dziennym, pod tytułem: "Pisma i memorandum nadesłane przez Sejmik Kłajpedzki".-

Rząd litewski podczas obrad tych został zaproszony do stołu Rady.P.Guani,referent,oświadczył,że kwestja ta została wniesiona na porządek dzienny na prośbę rządu francuskiego,brytyjskiego,włoskiego i japońskiego na podstawie 1-go punktu 17 artykułu Konwencji z dnia 8 maja 1925 roku,dotyczącej statutu Kłajpedzkiego.Zagadnienie procedury,podniesione przez rząd litewski odrazu wywołało wymianę zdań,w której konsekwencją była uchwała Rady,przekazująca sprawę zastosowania procedury w omawianej kwestji orzecznictwu jurydycznemu.-

Celem niniejszego raportu jest przedłożenie ~~wywodów~~ wniosków, jakie Komisja Prawnicza ~~poczyniła~~ na podstawie powyżej wzmiankowanych faktów,opracowała.-

Jak już wiadomo w myśl 1-go punktu 15 artykułu konwencji z roku 1924 w sprawie statutu Kłajpedzkiego.~~Zagadnienie procedury podniesione przez rząd litewski~~ układające się państwa sojusznicze wyraźnie zaznaczyły,że prawo zwracania uwagi Rady na jakiekolwiek przekroczenia postanowień konwencji przysługuje członkom Rady Ligi Narodów.-

Zbadanie prac nad układaniem konwencji pozwalają skonstatować,że tekst jej,złożony z bardzo różnorodnych artykułów ulegał stopniowej zmianie i że ostatecznie zaproponowane były dwie redakcje,co do których kontrahenci nie mogli się ułożyć.Jeden tekst był w obecnem brzmieniu,drugi,nadający prawo wnoszenia skarg również instytucjom rządowym Kłajpedy.Redakcja przyjęta wyraźnie stwierdzała,że skargi do Rady Ligi Narodów można wnosić jedynie za pośrednictwem państw,będących członkami Rady Ligi Narodów.Nikt inny ze skargą na przekroczenie Konwencji zwracać się do Rady Ligi Narodów nie może.~~Stało się także~~ . Motyw tego jest jasny,każdy bowiem nie ponosząc tej specjalnej odpowiedzialności,jaką nakłada na państwa i rządy sprawowanie suwerenności mógłby wnosić do Rady bylejakie skargi lub denuncjacje.-

~~Niem~~ Drugorzędne znaczenie posiada sposób otrzymywania przez członka Rady Ligi Narodów wiadomości o przekroczeniu istotnem czy rzeczowem,Konwencji.Dany członek sam decyduje,czy otrzymana skarga nadaje się do przedłożenia Radzie Ligi Narodów.Członek ten ma możność rozważenia,czy zarzucane fakty istotnie odpowiadają przekroczeniu konwencji i czy są podstawy do uważania podanych zarzutów za prawdziwe.Skierowując tę skargę do Rady,członek dany zachowuje dyskrecję i zwykłe formy grzeczności,zwłaszcza jeżeli fakty te będą się nadawały do obrad dyplomatycznych.Podaje on skargę do Rady Ligi Narodów tylko wtedy jeżeli istotnie zajdzie potrzeba tego.Należy zaznaczyć że procedura przewidziana w art.17 Konwencji z roku 1924 w sprawie jej przekroczenia nie powinna być utożsamianą z procedurą przewidzianą przez art.11-sty dotyczący opieki nad mniejszościami.-

W sprawie opieki nad mniejszościami członkowie Rady posiadają analogiczne,lecz nie takie same prawa.Mogą oni zwracać uwagę Rady nietylko na dokonanie,lecz także na wszystkie możliwe przekroczenia.Prawo to dotyczy nietylko wyraźnie w Konwencji sprecyzowanych uchwał lecz także dokonanego lub możliwego

przekroczenia ogólnych,zagwarantowanych przez Ligę Narodów praw.

Przewidziane,dla każdego z tych wypadków procedury,posiadają różne cele i dlatego winny być różne.Interwencję Rady Ligi Narodów w sprawie przekroczenia konwencji kraju Kłajpedzkiego może spowodować nie kto inny tylko rząd będący członkiem Rady i to tylko wtedy jeżeli się ujawnia różnica zdań między rządem litewskim a któremkolwiekbądź z mocarstw Ententy ,będących członkami Rady.Jedynie wówczas spór ten może być przekazany Stałemu Trybunałowi,a więc procedura ta może być stosowana w wypadku różnicy zdań tylko wtedy,jeżeli takowa zachodzi pomiędzy któremkolwiek z mocarstw Ententy a rządem litewskim.W ten sposób unika się ewentualnej akcji jednej czy drugiej partji politycznej mniej lub więcej zainteresowanej w tem,ażeby ~~rządów~~ sprawowanie rządów w kraju Kłajpedzkim było omawiane publicznie i korzystającej z byle jakiego pretekstu dla sformułowania mniej lub więcej nieuzasadnionych pod względem prawnym denucjacyj.-

Stwierdzić należy,że sprawa procedury,wynikającej z art.17-ego Konwencji z roku 1924 była już rozważana przez Radę na 35-ej jej sesji /posiedzenie XVIII-ste z dn.28 września 1925 roku w Genewie/.-

Między podpisaniem tej konwencji /dnia 8 maja 1924/ a ratyfikowaniem przez Litwę 27 września 1924 i wejściem w życie/25 sierpnia 1925 roku /na ręce Sekretarzą Generalnego Ligi Narodów nadesłano pewną ilość doniesień o rzekomem przekroczeniu Konwencji przez Litwę mimo obietnicy przestrzegania omawianej konwencji od dnia ratyfikacji,a nie zwlekania do czasu zdeponowania aktów przez państwa,które Konwencję podpisały.

Rząd litewski,zaproszony został do wzięcia udziału w dyskusjach w sprawie procedury,przewidzianej w artykule 17 konwencji i w sprawie przekroczeń,które można było zarzucić państwom,które podpisały ~~tem~~ Konwencję,w pierwszym zaś rzędzie Litwie.-

Rada rozważała,czy należy w danym wypadku zastosować tę samą procedurę co i w sprawie opieki nad mniejszościami narodowemi,przewidującą ewentualność przyjmowania petycyj przez Sekretarza Generalnego,czy też przeciwnie zastosować procedurę odwrotną.-Ze względu na protest przedstawiciela rządu litewskiego,Rada przyznała Sekretarzowi Generalnemu prawo przyjmowania wszelkich informacyj bezpośrednio mu nadesłanych.Rada pozostawiła również jego kompetencji rozstrzyganie o "wadze sprawy" i dalsze jej przedkładanie w celach informacyjnych /bez żadnych komentarzy poszczególnym członkom Rady.-

Opierając się na tej decyzji Rady przyjętej we wrześniu 1925 roku Sejmik Kraju Kłajpedzkiego przesłał bezpośrednio na ręce Sekretarza Generalnego wyżej wspomnianą skargę w celu dalszego doręczenia jej członkom Rady,którzyby mogli skorzystać z prawa jakie im przysługuje na podstawie artykułu 17-ego Konwencji.

Wyliczone powyżej zabiegi podjęte w celu ustalenia interpretacji tekstu art.17 Konwencji doprowadzają w zestawieniu z tekstem art.17 do logicznego wniosku,że decyzja Rady z roku 1925 oraz stosowana w obecnych okolicznościach procedura nie są zgodne z Konwencją.-

Urzędy Kłajpedzkie,mieszkańcy tego kraju lub jakiekolwiek inne osoby,winne oświadczenia te w których przekroczenie konwencji kłajpedzkiej przesyłać bezpośrednio do rządów,mających przedstawicieli w Radzie Ligi Narodów,lecz nie do Ligi i nie do ~~przedstawi~~ jej Sekretarjatu.Jeżeli podobne skargi mające być przesłane jednemu z członków Rady zostają przesłane Sekretarzowi Ligi Narodów,to z punktu widzenia praktycznego,ten ostatni nie zwraca tego oświadczenia nadawcy.Zadanie sekretarza w takim wypadku winnoby ograniczyć się do zwykłego przesłania skargi temu państwu,do którego było skierowane i do którego winno było zostać bezpośrednio przesłane.-

Artykuł 17 przewiduje interwencję Rady tylko w wypadku doniesienia jej o przekroczeniu Konwencji przez jednego z członków Rady.-

W piśmie zbiorowem z dnia 9 czerwca podpisanym rządy skierowały sprawę tę do Rady,zaznaczając,że narazie nie ustosunkowały się do istoty samego zagadnienia.Zasadniczo przy rozważaniu przez rządy brytyjski,francuski,włoski i japoński przedłożonych obecnie Radzie doniesień,zdawało się,że w praktyce nie posiadałoby znaczenia zbadanie,jaką drogą doniesienia te doszły do tych rządów,ponieważ te ostatnie nie są obowiązane usprawiedliwiać się z jakiejkolwiek bądź procedury stosowanej przy zasięganiu informacyj.Co do luki,jaka daje się zauważyć w deklaracji z 9 czerwca 1926 r.mogłaby ona teoretycznie doprowadzić do anulowania tej deklaracji.-

Wszelako jasnem jest,że podobne anulowane nie dałoby praktycznej korzyści.Pożądaną byłoby rzeczą,gdyby jednocześnie z wszczęciem dyskusji nad postawioną na porządku dziennym sprawą kłajpedzką,państwa,podpisane jako kontrahenci na konwencji kłajpedzkiej sprecyzowały, czy istotnie konwencja została naruszona jeżeli tak,to pod jakim względem.Kwestja ta została wniesiona na porządek dzienny pismem rządu Wielkiej Brytanji,Francji,Włoch i Japonji z dn.9 czerwca 1925 r.Pismo to jest poparte przez memorandum Sejmiku Kłajpedzkiego,nadesłane do Sekretarza Generalnego Ligi Narodów i przekazane w myśl decyzji z dnia 28 września 1925 roku państwom,będącym członkami Rady.W myśl tej decyzji Sekretarz Generalny otrzymał instrukcje przesyłania bez komentarzy na ręcece członków Rady informacyj w sprawie pogwałcenia Konwencji Kłajpedzkiej.-

I.

Rząd litewski twierdzi,że decyzja ta jest sprzeczna z uchwałami art.17 Konwencji,gdyż uchwały te formalnie nie dopuszczają jakiekolwiekbądź aktu interwencji ze strony Sekretarjatu przed zwróceniem się w tej sprawie jakiegokolwiek członka Rady do tej ostatniej.Wobec tego rząd litewski uważa, że skarga Kłajpedzka nie została Radzie drogą prawną przedłożona.-

Nie mogę się zgodzić z wywodami rządu litewskiego. Punkt 1-szy art.,17 Konwencji Kłajpedzkiej ustanawia,że każdy członek Rady będzie posiadał prawo zwrócenia uwagi Rady na wszelkie przekroczenia uchwał konwencji.Z samego tekstu,podobnież jak z prac przygotowawczych do tekstu ostatecznego wynika,że prawo donoszenia Radzie o wypadkach przekroczenia przysługuje tylko państwom będącym członkami Rady i że urzędy Kłajpedzkie nie posiadają prawa zwracania się do Rady.Przez to rzecz prosta jeszcze się nie przesądza czy omawiane urzędy czy inne czynniki prywatne lub urzędowe nie mają możności bezpośredniego donoszenia członkom Rady o wypadkach bezpośredniego pogwałcenia Konwencji.-

Powstaje jedynie pytanie,czy dozwoloną jest rzeczą, by o wypadkach przekroczenia Konwencji donoszono członkom Rady za pośrednictwem Sekretarza Generalnego.Zaznaczyć należy,że państwa,które podpisały konwencję kłajpedzką,postanowiły,że prawo donoszenia Radzie o wypadkach jej przekroczenia przysługuje wyłącznie państwom zasiadającym w Radzie,a ustanowiły to z myślą,że niedopuszczalną jest rzeczą, by akta rządu litewskiego dotyczące administracji kraju kłajpedzkiego stawały się przedmiotem publicznej dyskusji w Radzie z tej jedynie błahej przyczyny że się otrzyma jakąkolwiek skargę od mieszkańców Kłajpedy,albo z jakiegoś innego źródła.-

Lecz przy zastosowaniu wspomnianej decyzji Rady nie mogło zajść nic podobnego,ponieważ w myśl tego rozwiązania Sekretarz Generalny winien jedynie przekazać otrzymane skargi członkom Rady bez żadnych komentarzy i w ten sposób skargi mogłyby dotrzeć do Rady w wypadku,jeżeliby jeden lub więcej lub więcej członków Rady sprawami temi się zajął i wniósł pod obrady

Z drugiej strony nie należy zapominać,że obietnice jakie państwo litewskie na mocy Konwencji Kłajpedzkiej poczyniło na rzecz kraju Kłajpedzkiego noszą charakter międzynarodowy-Szczególnie art.17 stwierdza, że wspomniane obietnice charakter

ten posiadają,według niego bowiem:1/każdy członek Rady posiada prawo do-niesienia Radzie o jakimkolwiek pogwałceniu omawianych uchwał konwencji, 2/wrazie powstania sporu między rządem litewskim,a któremkolwiek z mocarstw wysokiej Ententy,będącym członkiem Rady w sprawach natury prawnej lub rzeczowej,a dotyczącej uchwał Konwencji,spór ten przekazuje się Stałemu Trybunałowi Międzynarodowemu.W myśl więc powyższych postanowień obowiązek przestrzegania,by rząd litewski spełniał swe zawarte w Konwencji Kłajpedzkiej obietnice,należy do każdego państwa,które jest członkiem Rady,oraz do tej ostatniej,jako takiej.Lecz w myśl art.6 paktu Sekretarz Generalny Ligi Narodów jest prawnie także Sekretarzem Generalnym Rady Ligi Narodów.Wobec tego,jasną jest rzeczą,że Rada może udzielać Sekretarzowi Generalnemu wszelkich instrukcyj,które będzie uważała za właściwe w celu ułatwienia wykonywania powierzonej sobie,umową międzynarodową misji.

W związku z powyższem decyzją Rady z dnia 28 września 1925 nie jest sprzeczna z uchwałami Konwencji Kłajpedzkiej i dla tego uzasadnione jest powołanie się rządu litewskiego na to że punkt ten jest nie do przyjęcia.-

II.

Rząd litewski wyraża pozatem swój protest odnośnie pisma czterech mocarstw Ententy z dnia 9 czerwca 1926 roku.-Rząd litewski czyni autorom tego pisma zarzut,że nie sformułowały one dokładnie zarzutów stawianych Litwie i że zadowoliniły się jedynie zacytowaniem memorandum Sejmiku Kłajpedzkiego.Prawdą jest,że państwa nie precyzowały faktów wymienionych w memorandum i wykazujących przekroczenie Konwencji Kłajpedzkiej,jak również prawdą jest,że tego rodzaju luka mogłaby doprowadzić do anulowania wymienionego pisma z 9 czerwca 1926 r.

Sądzę jednakże, zgodnie z opinją swych kolegów,że anulowanie takie nie posiadałoby praktycznego znaczenia, i że naodwrót,byłoby rzeczą wskazaną,gdyby dopiero w chwili wszczęcia dyskusji nad kwestją kłajpedzką postawioną na porządek dzienny przedstawiciele rządów,którzy pismo to podpisali,sprecyzowali czy i w jakich punktach Konwencja Kłajpedzka została naruszona.

Przypisek Redakcji Biuletynu.

Tłumaszenia tego raportu dokonaliśmy dosłownie z komunikatu Elty,która nie zechciała podać,ani podpisów członków komisji, ani też wymienić,jaki członek komisji nie zgodził się z opinją pozostałych.-

Z treści wynika,że tekst oznaczony cyframi: I i II jest właśnie pisemne,dołączonem do raportu,oświadczeniem tego ostatniego.-

P. Sidzikauskas o działalności delegacji litewskiej na terenie Ligi Narodów.-

Prezes delegacji litewskiej na Zgromadzenie Ligi Narodów i pełnomocny minister litewski w Niemczech p.W.Sidzikauskas przyjął przedstawiciela "Elty" i udzielił mu następującego wywiadu:

Czy uchwałę Rady Ligi Narodów można uważać za zadawalniającą dla Litwy?

Tak,uchwała jest zadawalniająca,ponieważ,1/zmienia uchwałę Rady o preliminarnej procedurze wręczenia skarg w tym sensie iż w przyszłości Sekretarjat nie będzie przyjmował takich skarg i 2/ustalono sposób,w jaki członek Rady może zwracać uwagę na złamanie konwencji.Takie zwrócenie uwagi nie może być

czynione na podstawie przypuszczeń lub podejrzeń.Winno być wyraźnie sformułowane,która mianowicie uchwała konwencji została złamana,pozatem zaś rzeczywistość faktu winna być stwierdzona dowodami,czy rzeczywiście i w jakich okolicznościach złamanie zostało dokonane.Przed tem jeszcze państwo,które wręcza skargę winno sprawę przyjaźnie omówić z rządem litewskim,a następnie tylko wszczać sprawę w Radzie Ligi Narodów.Tymczasem obecnie przedstawiciele aljantów,nie wyrażając nawet swej opinji,wnieśli pismem z dn.9 czerwca 1926 r.kwestję skargi na porządek dzienny Rady Ligi Narodów.Po przyjęciu raportu komisji prawnej,Rada cofnęła to pismo,przyznając nieprawność swego kroku.-

Obecnie powstała kwestia,czy mieszkańcy i instytucje autonomiczne kraju kłajpedzkiego mają prawo wysyłać skargi?

Tu trzeba rozróżniać dwie rzeczy: - 1/kwestje wypływające z konwencji o mniejszościach, 2/kwestje,które wychodzą z ram konwencji o mniejszościach,a dotyczą konwencji kłajpedzkiej i dodatków do niej.Mniejszości kłajpedzkie mogą wysyłać generalnemu sekretarzowi Ligi Narodów w ogólnym przewidzianym dla mniejszości porządku skargi pierwszego rodzaju.Skarg drugiego rodzaju Sekretarz Generalny przyjmować nie może:w raporcie komisji prawnej zostało tylko zaznaczone,iż takie komunikaty,muszą być skierowywane do poszczególnych członków Rady,którzy drogą wspomnianej procedury,mogą wszczać sprawę.Kwestja,czy państwo litewskie zezwoli swym obywatelom na bezpośrednie zwracanie się do państw obcych jest sprawą wewnętrzna Litwy,opartą na jej suwerennych prawach.To też rząd litewski na mocy istniejących ustaw i własnego uznania może na to zezwalać.Suwerenność w tej dziedzinie może być ograniczona przez oddzielną konwencję. Tymczasem obecnie suwerenność Litwy w tym względzie nie jest określona.W tej właśnie sprawie delegacja litewska poczyniła zastrzeżenie,które zostało przez przewodniczącego Rady p.Benesza przyjęte i wciągnięte do protokułu.W praktyce,kwestja ta może powstać wówczas,gdy rząd litewski dowie się,iż obywatele jego, albo instytucje,porozumiewają się z instytucjami państw obcych. Możliwość taka jest problematyczna i wątpliwie,czy wypadnie zetknąć się z nią w życiu.-

Godne podkreślenia jest,że wyjaśnienie sejmiku kłajpedzkiego w prasie tak co do uchwały z 20 września,jak i co do rzekomego prawa mieszkańców kraju kłajpedzkiego zaskarżania rządu litewskiego o niewykonywanie postanowień konwencji kłajpedzkiej, są nieścisłe i oparte,albo na nieporozumieniu,albo na słabej znajomości rzeczy.Nie uważam za stosowne wdawać się w bardziej szczegółowy spór z temi wywodami.-

Czy sprawę skargi można uważać za skończoną i czy są uzasadnione wyjaśnienia pism niemieckich,że została ona tylko odroczona?

Bezwątpienia sprawa jest skończona,lecz nie odroczona, jak chce wyjaśnić prasa niemiecka.Po odwołaniu przez Radę jej pisma sprawa została skreśloną z porządku dziennego i chcąc ją wznowić,należałoby to uczynić zgodnie z przytoczoną powyżej procedurą.-

Jaki wpływ na przebieg sprawy miało wstąpienie Niemiec do Ligi Narodów i udział jej delegata w posiedzeniu Rady?

Wstąpienie Niemiec,które Litwa przyjęła jako objaw pożądany,nie wpłynęło ujemnie na bieg sprawy,jak to niejeden sądzi.Sam p.Streseman podkreślił w Radzie,że po uregulowaniu spraw finansowych pomiędzy litewskiem ministerstwem skarbu i dyrektorjum kraju Kłajpedzkiego inne kwestje są mniejszej wagi i należy się spodziewać,iż zostaną one uregulowane na zasadzie porozumienia pomiędzy Litwą a krajem Kłajpedzkim.-

P.Streseman przyłączył się również do opinji delegata angielskiego w sprawie likwidacji sprawy.Mogę jeszcze zaznaczyć,iż tegoż wieczora po posiedzeniu Rady wypadło mi być na kolacji u p.Stresemana,który podkreślił,że największem jego życzeniem jest,by nigdy nie wypadło już mówić o podobnych sprawach i utrudzać niemi Radę Ligi Narodów.-

Jak delegacja litewska zareagowała na przyjęcie Polski do Rady Ligi Narodów?

czynione na podstawie przypuszczeń lub podejrzeń.Winno być wy-
raźnie sformułowane,która mianowicie uchwała konwencji została
złamana,pozatem zaś rzeczywistość faktu winna być stwierdzona
dowodami czy rzeczywiście i w jakich okolicznościach złamanie
zostało dokonane.Przed tem jeszcze [illegible],które wręcza skargę
winno sprawę przyjaźnie omówić z rządem litewskim,a następnie
byłoby rzeczą sprawę w Radzie Ligi Narodów.Tymczasem obecnie
przedstawiciele aljantów nie wyrażając nawet swej opinji,prze-
[illegible] czerwca 1926 r.kwestje skargi na porządek dzien-
ny Rady Ligi Narodów.To [illegible] prawnej kwalifi-
[illegible] pismo przyjęte [illegible] swego wtoku.-

Obecnie powstanie kwestja,czy mieszkańcy i instytucje
autonomiczne Kraju Kłajpedzkiego mają prawo wysyłać skargi.

Tu trzeba rozróżniać dwie rzeczy: 1/kwestje wypły-
wające z konwencji o mniejszościach, 2/kwestje,które wychodzą
z ram konwencji o mniejszościach,a dotyczą konwencji kłajpedz-
kiej i dodatków do niej.Mniejszości kłajpedzkie mogą wysyłać ge-
neralnemu sekretarzowi Ligi Narodów w ogólnym przewidzianym dla
mniejszości porządku skargi pierwszego rodzaju.Skargi drugiego
rodzaju jak które Generalny [illegible] przyjmować nie może w raporcie ko-
[illegible] prawnej zostało tylko zamieszczone iż także komunikaty mu-
szą być skierowane do poszczególnych członków Rady,którzy mo-
gą wspomnianej procedury mogą wszcząć sprawę.Kwestja,czy pań-
stwo litewskie zezwoli swym obywatelom na bezpośrednie zwracanie się
do państw obcych jest sprawą wewnętrzną Litwy,opartą na jej su-
werennych prawach.To też rząd litewski na mocy istniejących
ustaw i własnego uznania może na to zezwalać.Suwerenność w
tej dziedzinie może być ograniczona przez oddzielną konwencję.
Tymczasem obecnie suwerenność Litwy w tym względzie nie jest
określona.W tej właśnie sprawie delegacja litewska poczyniła
zastrzeżenia,które zostało przez przewodniczącego Rady p.Benesza
przyjęte i wciągnięte do protokułu.W praktyce,kwestja ta moż-
na będzie wówczas,gdy rząd litewski dowie się,iż obywatele jego
lub instytucje porozumiewają się z instytucjami państw obcych.Po-
stępowanie takie jest problematyczne i wątpliwie,czy wypadnie [illegible]
[illegible] się z niem w życiu.-

Godne podkreślenia jest,że wyjaśnienie sejmiku kłajpedz-
kiego w prasie tak,co do uchwały z 20 września,jak i co do
rzekomego prawa mieszkańców kraju kłajpedzkiego zaskarżania rządu
litewskiego o niewykonywanie postanowień konwencji kłajpedzkiej,
są nieścisłe i oparte,albo na nieporozumieniu,albo na nie-
znajomości rzeczy.Nie uważam za stosowne wdawać się w
szczegółowy spór z temi wywodami.-

Czy sprawę skargi można uważać za skończoną i czy
[illegible] wyjaśnienia pism niemieckich,że została ona tylko
odroczona.

Bezwzględnie sprawa jest skończona,lecz nie odroczona,
jak chce wyjaśnić prasa niemiecka.Po odwołaniu przez Radę tej
pisma sprawa została skreślona z porządku dziennego i gdyby ją
wznowić,należałoby ją na nowo zacząć zgodnie z przewidzianą pro-
cedurą.-

Jaki wpływ na przebieg sprawy miało wstąpienie Niemiec
do Ligi Narodów i udział jej delegata w posiedzeniu Rady?

Wstąpienie Niemiec,które wywołało wrażenie,jako objaw
pokojowy,nie wpłynęło ujemnie na bieg sprawy,jak to niektórzy
sądzili.Sam p.Stresemann podkreślił w Radzie,że po uregulowaniu
spraw finansowych pomiędzy litewskim rządem a dyrektorjatem
dyrektorjatu Kraju Kłajpedzkiego inne kwestje są mniejszej wagi
i należy się spodziewać,iż zostaną one uregulowane na zasadzie
porozumienia pomiędzy Litwą a Krajem Kłajpedzkim.-

P.Stresemann przyłączył się również do opinji delegata
angielskiego [illegible] likwidacji sprawy.Mogę jeszcze zazna-
czyć,iż po [illegible] posiedzeniu Rady wypadło mi być na
kolacji u p.Stresemanna,który podkreślił,że największem [illegible]
zwycięstwem [illegible] nie wypadło już mówić o podobnych spra-
wach i zatrudniać [illegible] Radę Ligi Narodów.-

Jak delegacja litewska zareagowała na przyjęcie Pol-
ski do Rady Ligi Narodów?

-1

Delegacja litewska dokładała możliwych usiłowań,by Polska nie została przyjęta do Rady Ligi Narodów,ponieważ dopóki Polska nie wypełniła swych międzynarodowych przyrzeczeń /układ suwalski/,wybór jej do Rady należy uważać za złą usługę idei pokoju i autorytetowi Ligi Narodów.Delegacja litewska we wszystkich wypadkach głosowała przeciwko Polsce.Członkowie Rady byli obierani w tajnem głosowaniu bez debatów nad kandydatami.Wobec tego nie było sposobności zadeklarowania swego stanowiska z trybuny Lecz wybór Polski był zapewniony,jako kompromis polityczny wielkiej polityki w związku ze wstąpieniem Niemiec.-

Delegaci państw neutralnych usprawiedliwiając wejście Polski do Rady,jako kompromis uczyniony w celu uniknięcia kryzysu Ligi Narodów,są jeszcze tego zdania, że wstąpienie Polski do Rady będzie miało dodatni wpływ na jej dalszą politykę.Będąc członkiem Rady,Polska będzie związana statutem i innemi postanowieniami i takie jej położenie powstrzyma ją od nieobmyślonych kroków,co się dodatnio odezwie w kierunku utrzymania pokoju.-

Jakie było stanowisko innych delegatów państw bałtyckich na Zgromadzeniu?

W prasie ukazały się pogłoski o konferencji ministrów spraw zagranicznych państw bałtyckich bez Litwy,lecz takiej konferencji nie było.Naogół zaś narad pomiędzy delegatami tych państw odbyło się niemało.Tak delegaci Litwy,Łotwy i Estonji naradzali się nieraz nad uzgodnieniem kroków w pewnych sprawach i nad obiorem członków Rady.Co do innych członków to różnicy zdań nie było,lecz co do Polski sąsiedzi nasi zastrzegli sobie wolną rękę i nawet dali do zrozumienia, iż będą głosowali za Polską.

Jaki jest przebieg sprawy wręczonej Niemcom noty litewskiej?.

Na notę litewską,protestującą przeciwko wrogiemu Litwie oświadczeniu burmistrza m.Tylży,odpowiedzi jeszcze nie otrzymano.Lecz rząd niemiecki wręczył poselstwu niemieckiemu w Berlinie pismo, w którem wyjaśnia,iż śledztwo się toczy.Pierwsze oficjalne wyniki śledztwa wykazały,że oświadczenie burmistrza nie zostało oddane przez prasę ściśle i śledztwo wyjaśni ostatecznie tę sprawę.

Może jeszcze jest coś godnego zaznaczenia ze stosunków litewsko-niemieckich?

Mogę zaznaczyć,iż wkrótce mają się odbyć rokowania w sprawie układu rozjemczego z Niemcami.Również będą prowadzone układy w sprawie zmiany niektórych artykułów układu handlowego, w sprawie uregulowania sprawy wywozu mięsa i bydła,która żywo interesuje koła naszych producentów.Jednocześnie zamierzanem jest zakończenie niektórych spraw związanych z przejęciem przez Litwę suwerenności nad krajem Kłajpedzkim,a mianowicie ustalenie granicy i sprawy emerytur,inwalidów wojennych,ochrony społecznej.

Ocena decyzji Rady Ligi Narodów w sprawie skargi kłajpedzkiej przez prasę litewską i kłajpedzką.-

"Lietuva" omawiając w N.214 decyzję genewską,stwierdza,że jest to pierwsza przychylna Litwie decyzja Ligi Narodów.Przytaczamy tu wyjątki z odnośnego artykułu:

Postanowienie Rady Ligi Narodów z dn.20.IX.26 jest bodaj pierwsze,w którem z całą powagą zostało uwzględnione żądanie rządu litewskiego.I nie tylko uwzględniono,lecz nawet zgodzono się z tem zdaniem,wyrzekając się poprzedniego swego ustosunkowania się sprzecznego z poglądem rządu litewskiego.-

Odrzucenie skargi sejmiku kłajpedzkiego jest tym faktem,który pozwala dziś wierzyć,że Liga Narodów dba także o interesa mniejszych państw.To bezwątpienia podnosi autorytet Ligi Narodów w oczach państwa litewskiego.-

Autorytet ten dla Litwinów, jako dla narodu małego jest szczególnie cenny. Idea Ligi Narodów bez względu na ujawnianie się w niej nieprzychylnego dla interesów Litwy stosunku zawsze na Litwie miała dużo przyjaciół, szczerze wierzących, że przyjdzie czas, kiedy Liga Narodów naprawi wyrządzoną Litwie krzywdę. Dziś ilość tych przyjaciół znacznie się powiększy, ponieważ ze strony Ligi Narodów wykazano chęć bezstronnego rozwiązywania zagadnień obchodzących Litwę. Odrzucenie skargi kłajpedzian ma jeszcze i ten plus, że państwa sojusznicze przekonały się, iż Litwy wypełnia umowę paryską.-

Wszelako bezstronnie oceniając zlikwidowanie skargi sejmiku kłajpedzkiego, Litwini nie mogą nie zauważyć, że takie, jakie miało miejsce rozwiązanie kwestji nie ~~xxx~~ wytworzyło przeszkody na drodze wysuwania nowych podobnych spraw.-

Raz popełniony błąd polityczny szkodzi przez długie lata. A Konwencja Kłajpedzka nie jest ich pozbawiona. Dotyczy to też jej 17-go artykułu, którego interpretowanie wywołało obecnie tyle różnych zdań. Rada Ligi Narodów nawet gdyby chciała na przyszłość uniknąć stałego rozważania skarg kłajpedzian, uczynić tego nie może, ponieważ art. 17 konwencji kłajpedzkiej zezwala każdemu z członków Rady Ligi Narodów wnosić sprawy przeciwko rządowi litewskiemu o niewypełnianie uchwał konwencji.- To też i zmiana procedury w tym mianowicie sensie, że skargi z kraju kłajpedzkiego winny być skierowywane nie do Sekretarza Ligi Narodów, lecz do poszczególnych członków Rady Ligi Narodów którzy już później od siebie formułują czynione rządowi litewskiemu zarzuty - otóż skargi te, dla których materjał wśród niezadowolonych zawsze się znajdzie - jak widać napływać będą po dawnemu. Tymczasem w obecnych okolicznościach, gdy w Radzie Ligi Narodów zasiadają - aczkolwiek nie zainteresowane sprawami kłajpedzkiemi Niemcy i Polska - Litwini nie mogą być pewni, czy te skargi po przez członków Rady nie będą się przedostawały do Ligi Narodów.-

"Memeler Dampfboot" natomiast, omawiając w jednym z numerów decyzję Rady daje następującą jej ocenę;

Kości w sprawie memorjału sejmiku kłajpedzkiego zostały rzucone i to ze znaczną dla Kłajpedzian wygraną. Samego memorjału Rada Ligi Narodów wprawdzie nie rozpatrywała lecz powzięła nareszcie decyzję co do prawa Kłajpedzian podawania skarg oraz co do odnośnej procedury. Dalszym zyskiem Kłajpedy jest fakt odroczenia, lecz nie odrzucenia memorjału przez Radę Ligi Narodów.-

Sytuacja delegacji kłajpedzkiej w Genewie była tem trudniejsza, że sejmik kłajpedzki doszedł ostatnio z rządem litewskim do porozumienia w sprawie finansowej. Z drugiej strony fakt te wzmacniał pozycję przedstawiciela litewskiego w Genewie p. Sidzikauskasa, który w związku z tem nie bez racji wykazywał ciągle członkom Rady Ligi Narodów nierealność całego memorjału. Delegacja kłajpedzka broniła stanowiska swego, dowodząc, że prowizoryczna ugoda finansowa pomiędzy rządem litewskim a sejmikiem kłajpedzkim nie jest jeszcze momentem decydującym dzięki któremu odrzucenie lub wycofanie memorjału miałoby mieć miejsce. W rezultacie, jak wiadomo, argumenty delegacji Kłajpedzkiej przeważyły. P. Sidzikauskas przyjąć musiał ostateczny wniosek lorda Cecila, poprzestając jedynie na pewnem zastrzeżeniu, którego treść nie jest narazie znaną. Ostatecznie więc Kłajpeda otrzymała potwierdzenie przysługującego jej prawa wnoszenia skarg. Jest to znaczny krok naprzód. Na mocy bowiem postanowienia Rady Ligi Narodów z 28/IX.25 Kłajpedzianie mogli kierować skargi tylko do Generalnego Sekretarza Ligi Narodów, który według swego uznania mógł nadawać lub też wstrzymywać dalszy bieg sprawy. Nawet w pierwszym, pożądanym dla Kłajpedzian wypadku, skarga wędrowałaby od Generalnego Sekretarza do Rady Ligi Narodów jedenie w celach informacyjnych. Obecnie zaś zgodnie z ostatnią decyzją Rady Ligi Narodów, opierającą się na orzeczeniu komisji jurystycznej, mogą Kłajpedzianie skierowywać skargi bezpośrednio do któregokolwiek z członków Rady Ligi Narodów, który z kolei ma prawo nadawać sprawie bieg dalszy.-

W innym znowu numerze /232/ w artykule p.t."Genewa i Moskwa",napisanym z okazji powrotu z Genewy delegacji Kłajpedzkiej "Memeler Dampfboot" przewiduje wysuwanie przez Litwę nowych zarzutów zdrady stanu,oraz raz jeszcze daje ocenę skutków decyzji Rady Ligi Narodów.- Treść tego artykułu jest następująca:

Ostatnio powróciła z Genewy delegacja Kłajpedzka,która na jednem z najbliższych posiedzeń Sejmiku ma zdać relację z podróży do Genewy.Prasa litewska będzie miała przeto ponowną sposobność do wyrażenia swej nienawiści względem Kłajpedzian. W braku rzeczowych argumentów zadowolni się zapewne prasa litewska obrzuceniem delegacji kłajpedzkiej błotem oszczerstw i insynuacyj.Ponownie wysunie Kowno zarzut zdrady stanu.Daremnym trudem byłoby wyjaśniać szowinistom litewskim pojęcie właściwej zdrady stanu.Gdzie jest zła wola,tam argumenty na nic się nie zdadzą.W jakim celu jednak tą zaciekłą kampanję prasy litewskiej przeciwko delegacji kłajpedzkiej się prowadzi?Może dla wzbudzenia sensacji? A może też zamierza Kowno oddziałać w ten sposób na stanowisko Ligi Narodów? Może wreszcie w celu nastraszenia Kłajpedzian? Daremne wysiłki.Plugawe insynuacje litewskie rozbiją się o nieustępliwy mur zdecydowanej na wszystko woli ludności Kłajpedy.Podobnież jak rozchwiały się wysiłki Litwy zmierzające do pozbawienia Kłajpedzian prawa wnoszenia skarg przed forum Rady Ligi Narodów.Niezgodne z prawdą tendencyjnie sfałszowane komunikaty urzędowej Elty o przebiegu sprawy Kłajpedzkiej w Genewie mogą wywołać jedynie sceptyczny uśmiech i pewne zdumienie,że urzędowa,bądź co bądź odpowiedzialna Elta może swą bezczelność tak daleko posuwać.O żadnej likwidacji sprawy memorjału Kłajpedzkiego mowy nawet niema.Aljanci najwyraźniej w świecie rezerwują sobie prawo wysuwania na porządek dzienny obrad Rady Ligi Narodów memorjału Kłajpedzkiego w każdej chwili.Również lapidarna wiadomość Elty o rzekomem nienadaniu Kłajpedzianom prawa wnoszenia skarg jest wołającem o pomstę do nieba kłamstwem.Łatwo jest przeto,rzecz prosta,opierając się na podobnych niesłychanych wprost fałszach wyciągnąć wniosek,że akcja delegacji Kłajpedzkiej w Genewie była niczem innem,jak tylko jednem wielkiem zblamowaniem się,jednym upakarzającym fiaskiem.-

Wyraźniej jeszcze niż za osławionych rządów chadeckich występuje obecnie coraz mniej tuszowana chęć Litwy odebrania Kłajpedzie autonomji i prawa wnoszenia skarg przed międzynarodowy trybunał Rady Ligi Narodów.Wyraźniej niż kiedykolwiek i jawniej daleko niż dotychczas "przykłada rząd litewski siekierę do korzenia drzewa kłajpedzkiego".Niech rząd Kowieński ma się na baczności.-W takich okolicznościach następny memorjał kłajpedzki do Rady Ligi Narodów kryć może w sobie groźne dla Litwy niespodzianki.-

"Lietuva" z powodu udziału delegacji Kłajpedzkiej w przyjęciu min. Stresemana.-

"Lietuva" N.212.Artykuł p.t.:"Czas wyciągnąć wnioski".

Streszczenie:

Według komunikatów Elty autorzy memorjału Kłajpedzkiego pp.Gubba,Rogge i Kislat wzięli w tych dniach udział w przyjęciu,jakie minister spraw zagranicznych Stresemann zgotował przedstawicielom prasy w Genewie.Posadzono tych panów na miejscu honorowym,obok przedstawicieli Zagłębia Saary.-

Nowa to kartka w historji skargi sejmiku kłajpedzkiego.Trudno się już nawet temu dziwić,pamiętając o całej dotychczasowej robocie tych"obrońców praw Kłajpedy".Chodzi jednak o inną stronę faktu.O ile jakiś prowincjonalny dziennik niemiecki zamieszcza wrogi dla Litwy artykuł,o ile burmistrz m.Tylży znajduje,że Kłajpeda jest w rękach wroga,o ile wreszcie gen.Ludendorf wskazując Niemcom drogi na Wschód,przypomina o Kłajpedzie jako o obszarze do odebrania przez Niemcy z powrotem,to wszyst-

kie te objawy możnaby w najlepszym razie wytłumaczyć brakiem taktu politycznego,tam,gdzie jest on koniecznym.Jak jednak ma rozumieć rząd i społeczeństwo litewskie fakt przyjęcia przedstawicieli sejmiku kłajpedzkiego przez p.Stresemana? Czy w ten sposób,że pp.Gubba,Rogge i Kislat nieproszeni przybyli do p. Stresemana,uważając się za dziennikarzy kłajpedzkich,zaś p.Streseman uznał za niestosowne wyprawić ich? Pozostaje jednak faktem,że pp.Gubba,Rogge i Kislat posadzeni zostali na miejscach honorowych obok przedstawicieli zagłębia Saary.Uważać to należy za wrogą względem Litwy demonstracjęm,a w najlepszym razie, o ile zaszło to bez wiedzy p.Stresemana/ za nietakt polityczny wymagający od rządu niemieckiego wyjaśnienia.-

Niedawno społeczeństwo litewskie głośno protestowało przeciwko udziałowi przedstawicieli państw nadbałtyckich w uroczystościach na cześć Piłsudskiego w Wilnie.Tym razem zachodzi podobny wypadek obrazy praw litewskich,tem jaskrawszy,że Kłajpeda wchodzi faktycznie i prawnie w /de facto i de juro/ w skład terytorjum litewskiego.Litwa nie może więc w danym wypadku zachować się biernie.-Protestując jednak przeciwko pośrednim czy bezpośrednim zaprzeczeniom praw litewskich do Kłajpedy nie może Litwa zbytnio obwiniać swego zachodniego sąsiada,o to,że obywatele litewscy postępują nie tak,jak należy.Litwa winna przedewszystkiem uregulować swe stosunki wewnętrzne,domowe-W tym celu zaś należy na robotę p.Gubby,Roggego i Kislata spojrzeć z punktu widzenia państwowego.Panowie ci rzecz prosta, przybyli na przyjęcie przedstawicieli prasy jedynie w celu urobienia tam pewnej,wygodnej dla siebie opinji w sprawie konfliktu sejmiku kłajpedzkiego z rządem litewskim.Według telegramów Elty pp.Gubba,Rogge i Kislat informowali obecnych na zebraniu u p.Stresemana gości o "faktycznym" stanie rzeczy w całej sprawie Kłajpedzkiej.Delegacja więc sejmiku Kłajpedzkiego świadomie dążyła do psucia dobrych stosunków sąsiedzkich pomiędzy Litwą a Niemcami.Nietrudno się domyśleć,coby np:uczynił rząd francuski z przedstawicielami Alzacji i Lotaryngji,gdyby tym ostatnim przyszło na myśl usiąść u p.Stresemana obok dziennikarzy z Zagłębia Saary.-

Postępki pp.Gubby,Roggego i Kislata,jawnie skierowane przeciwko państwu litewskiemu,kompromitują nietylko sejmik kłajpedzki lecz i Republikę Litewską.Czas najwyższy,ażeby sejmik wyciągnął z tego odpowiednie wnioski,tembardziej, że pp. Gubba,Rogge i Kislat ,mają nielicznych tylko w Kłajpedzie stronników.-

"L i e t u v a" o r z e k o m e m r e w i d o w a n i u "p r z e o c z o n y c h p r z e z N i e m c y i P o l s k ę" m o ż l i w o ś c i w s p r a w i e K ł a j p e d z k i e j .-

Wyjątki z artykułu "Lietuvy" N.210 p.t."Jeszcze o poczynaniach pp.Rogge,Gubby i Kislata w Genewie".-

Kłajpedzianie,upraszczając procedurę przedkładania skarg - pragnęli,by kwestja kłajpedzka stale figurowała w Genewie - jako niezakończona i wywołująca komplikację i przez to domagająca się ponownego przejrzenia.Być może,że kroki poczyniono w Genewie przez przedstawicieli Sejmiku,miały na celu pomóc w polityce naprawy "przeoczonych" możliwości" o których wspomina ~~"MemelerxDampfboot~~"Memellaendische Rundschau" pisząc:Niemiecy mężowie stanu,którzy ponoszą odpowiedzialność za wstąpienie Niemiec do Ligi Narodów,winni będą dowieść,że umieją prowadzić aktywną politykę w porównaniu do obecnej,która na wschodzie była polityką przeoczonych możliwości.-

Czem jest ta "polityka przeoczonych możliwości" odpowiadają wyraźnie jej stronnicy określając ją jako dążenie do zwrotu kraju Kłajpedzkiego Niemcom,co miałoby być pierwszem zwycięstwem aktywnej polityki Niemiec na wschodzie.-

Nie wgłębiając się narazie w sposoby i drogi owej zapowiadanej czynnej polityki skierowywanej ku temu,by Kłajpe-

kie te objawy mogłaby w najlepszym razie wytłumaczyć brakiem taktu politycznego, tem, gdzie jest on konieczny, jak jednak zrozumieć rząd i społeczeństwo litewskie fakt przyjęcia przedstawicieli sejmiku kłajpedzkiego przez p. Stresemanna? Czy w ten sposób, że pp. Gubba, Borgo i Kiślat nieproszeni przybyli do p. Stresemanna, uważając się za dziedziców kłajpedzkich, zaś p. Stresemann uznał za niestosowne wyprawić ich? Pozostaje jednak faktem, że pp. Gubba, Borgo i Kiślat poważnie zostali na miejscach honorowych obok przedstawicieli zarządu Saary. Ważną rzeczą jest w wyrażeniu Litwy demonstracyjnego, a w najlepszym razie, co się stało to bez wiedzy p. Stresemanna, za niektóre polityczny wymaganych rządu niemieckiego wyjaśnienia.-

Niedawno społeczeństwo litewskie głośno protestowało przeciwko udziałowi przedstawicieli państw nadbałtyckich w uroczystościach na cześć Piłsudskiego w Wilnie. Tym razem zachodzi podobny wypadek obrazy praw litewskich, tem jaskrawszy, że Kłajpeda wchodzi faktycznie i prawnie w /de facto i de jure/ skład terytorium litewskiego, Litwa nie może więc w danym wypadku zachować się biernie. Protestujące jednak przeciwko pośrednim czy bezpośrednim zaprzeczeniom praw litewskich do Kłajpedy nie może Litwa zbytnio obwiniać swego zachodniego sąsiada o to, że obywatele litewscy postępują nie tak, jak należy. Litwa winna przedewszystkiem uregulować swe stosunki wewnętrzne, słowem, w tym celu zaś należy na robotę p. Gubby, Borgo i Kiślata patrzeć z punktu widzenia państwowego. Panowie ci rzecz prosta przybyli na przyjęcie przedstawicieli prasy jedynie w celu wzbudzenia tam pewnej wygodnej dla siebie opinji w sprawie konfliktu sejmiku kłajpedzkiego z rządem litewskim. Według telegramów Litwy pp. Gubba, Borgo i Kiślat informowali obecnych na zebraniu o p. Stresemanna gości o "faktycznym" stanie rzeczy w całej sprawie kłajpedzkiej. Delegacja więc sejmiku kłajpedzkiego świadomie dążyła do wszczęcia dobrych stosunków sąsiedzkich pomiędzy Litwą a Niemcami. Nietrudno się domyślić, coby uczynił rząd francuski z przedstawicielami Alzacji i Lotaryngji, gdyby tym ostatnim przyszło na myśl usiąść u p. Stresemanna obok członków zarządu Saary.-

Postępki pp. Gubby, Borgo i Kiślata, jawnie skierowane przeciwko państwu litewskiemu, kompromitują nietylko sejmik kłajpedzki lecz i Republikę Litewską. Czas najwyższy, ażeby sejmik wyciągnął z tego odpowiednie wnioski, tembardziej, że pp. Gubba, Borgo i Kiślat mają niewielu zwolenników tylko w Kłajpedzie stronników.-

"L i e t u v a" o r z e k o m e m r o z w i d o w a n i u "p r z e c z o n y c h" p r z e z N i e m c y i P o l s k ę m o ż l i w o ś c i w s p r a w i e K ł a j p e d z k i e j.-

Wyjątki z artykułu "Lietuvy" N.210 p.t. "Jeszcze o poczynaniach pp. Borgo Gubby i Kiślata w Genewie".-

Wyjątki z artykułu "Lietuvy"

Kłajpedzianie, rozpoczynając procedurę przedkładania skarg - przemilczy, kwestja kłajpedzka stale figurowała w Genewie - jako niezakończona i wywołująca komplikacje i przez to od początku się ponownego przyjrzenia. Być może, że kroki poczynione w Genewie przez przedstawicieli sejmiku miały na celu pomoc w polityce naprawy "przeoczonych" możliwości o których wspomina "Memeler Dampfboot" przeciw Niemcom, ujmowania stanu, który ponosza odpowiedzialność za wstąpienie Niemiec do Ligi Narodów, winni będą dowieść, że umieją prowadzić aktywną politykę w porównaniu do obecnej, która na wschodzie była polityką przeoczonych możliwości.-

Czem jest ta "polityka przeoczonych możliwości" odpowiada wyraźnie jej stronnicy określając ją jako dążenie do zwrotu kraju Kłajpedzkiego Niemcom, co miałoby być pierwszym zwycięstwem aktywnej polityki Niemiec na wschodzie.-

Nie wątpiąc się uważać w sposoby i drogi ogół społeczności czynnej polityki, skierowanej ku temu, by Kłajpe-

---

da została zwrócona Niemcom,przecież jednak należy wykazać, że istnieją też inne poglądy polityczne na kwestję kłajpedzką, a to Polaków i Francuzów,które to poglądv francuski marvnarz J.Didelot w swej książce p.t."Flota Białego Orła" tak oto definjuje:

Kłajpeda winna bvć przedewszvstkiem bazą okrętową Polski.Forma,w jakiej to można osiągnać,jest drugorzędnego znaczenia,ważne jest tvlko to,bv niedługo polscv żołnierze zastąpili litewskich.

Przeciwko temu projektowi możnaby powiedzieć,że w ten sposób na nowo byłabv podnoszona kwestja kłajpedzka co jest trudne do przeprowadzenia.My z tego zdajemv sprawę,ledz kwestja kłajpedzka nie jest ostatecznie uregulowana i prócz tego same wypadki mogą zmienić dotvchczasowy stan rzeczy.Gdvbv rozwiązanie tej kwestji przez połączenie Litwy z Polską okazało się możliwem i w żaden sposób nie mogłoby Polsce i nam /Francji/ uprzvstępnić korzvstania z Kłajpedy,to pozostaje jeszcze jedna - wprawdzie wątpliwa droga - przez Ligę Narodów.Jeżeli Litwa nie będzie się przvtrzvmywała konwencji,to można będzie z tego skorzvstać. W ten sposób Francja i Polska mogłvbv bvć upoważnione do przedstawicielstwa Ligi Narodów w Kłajpedzie i wojska tvch państw mogłvbv być posłane w celu strzeżenia Kłajpedv.Każde inne rozwiązanie tej kwestji jest sprzeczne z interesami Francji:..

Za czasów okupacji francuskiej w Kłajpedzie istniało silne dążenie,zmierzające ku temu,bv Kłajpeda była wolnem miastem.Prądv te starałv się przez Warszawę dotrzeć do Berlina.- Te wszvstkie machinacje zostałv rozbite w r.1923 przez powstanie Kłajpedzkian,którzv się otrząsnęli od nieproszonvch opiekunów.Czvżby w poczvnaniach genewskich pp.Rogge,Gubbe i Kislata dopatrywaćbv trzeba bvło obok zaznaczonych inspiracvj aktvwnej polityki niemieckiej też inspiracyj z Warszawy? Czasy się zmieniają i inspiratorzy skargi genewskiej winni sobie przvpomnieć,że i bez ich politycznvch dążeń są inne rozmaite możliwości.-

Artvkuł "Memeler Dampfboot" o politvcznej sytuacji Litwy w związku z posiadaniem Kłajpedy.-

"Memeler Dampfboot" N.200.Artvkuł p.t.:"W którą stronę? "

Streszczenie.-

W ciągu ostatniego tvgodnia poruszała prasa litewska sprawę kłajpedzką w o wiele grzeczniejszy i spokojnieszy sposób niż poprzednio.Jednakże nie uderzyła jeszcze prasa kowieńska w ton właściwy.Wogóle możnabv się spierać co do faktvcznego istnienia t.zw."kwestji kłajpedzkiej".Wszelako istnieje ona i jest poważnym balastem w zagranicznych stosunkach Litwy.Kowno bowiem w zbyt niezgrabny sposób chciało i chce ją zlikwidować. Tego się nie da zaprzeczyć.

Przvczyn,które kwestję Kłajpedzką "pozornie" zaogniają jest kilka.Przedewszvstkiem memorjał Sejmiku do Radv Ligi Narodów,a następnie wejście Niemiec do Ligi Narodów.Z tego ostatniego faktu wyciąga urzędowa "Lietuva" wnioski następujące: traktat locarneński wszedł w życie,uwaga Niemiec zwróci się obecnie na wschód,grozi to ponownem podjęciem agresywnych planów niemieckich w stosunku do słabszych sąsiadów wschodnich.-

"Lietuvos Zinios" znów wyrażają swą antvpatję do Niemiec jedvnie pośrednio,przez ustosunkowanie się swe względem Kłajpedy.Tem jaskrawiej natomiast odbija się głos b.premjera Bistrasa na łamach "Rytasa".P.Bistras słyszał mianowicie,że Niemcy zwróciły się do Rady Ligi Narodów z oficjalną prośbą o debaty nad memorjałem sejmiku Kłajpedzkiego dopiero wtedy,gdy już wejdą Niemcy w skład Rady.Pozatem p.Bistras sądzi,że orjen

tacja niemiecko-rosyjska nie wydobędzie Litwy z jej izolacji.
P.Bistras wyraża nieświadomie opinję całej pozostałej prasy lit
skiej /na wyjątkiem może organu narodowców "Lietuvisa"/.W ta-
kim razie jednak,z jakiem państwem wejdzie Litwa w ciaśniejsze
stosunki,skoro odtrąca Rosję i Niemcy? I dlaczego prasa litew-
ska zaleca brak orjentacji?
Troska o posiadanie obszaru Kłajpedy kieruje pióra
publicystów kowieńskich przeciwko Niemcom.-Prasa litewska oba-
wia się,że Niemcy,dążące,jak wiadomo do rewizji traktatu wersal
skiego mogłyby zażądać zwrotu obszaru Kłajpedy lub przekazania
sobie suwerenności nad tą ostatnią.Troska ta byłaby nieuzasadnio
ną,gdyby Litwa w imię dobrych stosunków ze swym potężnym sąsia
dem zachodnim porzuciła swą krótkowzroczną politykę w stosunku
do Kłajpedy i próbowała zapewnić wielką korzyść jaka płynąć mo-
że z posiadania obszaru Kłajpedy.Zamiast tego jednak cała mia-
rodajna prasa kowieską wali góry mury na Niemcy i na Kłajpe-
dzian."Lietuva" rozumuje w ten sposób:Stosunki pomiędzy Litwą
a Niemcami,powinny być ciaśniejsze,Kłajpeda nie powinna temu
przeszkadzać ponieważ - i tu właśnie dziwne,z gruntu fałszywe
twierdzenie - niezależnie od uchwał traktatu wersalskiego lud-
ność obszaru Kłajpedy dobrowolnie powróciła na łono macierzy
Litwy.Przecież nikt Kłajpedzianom nie dał prawa samookreślania
się.Kłajpeda została przecie odciętą od Niemiec bez pytania o
zgodę ludności.Cały świat dziś o tem wie.Pomimo to Kłajpedzia-
nie wyrazili swą gotowość współpracy z Państwem Litewskiem.-
Skoro jednak dziś Kowno wygłasza podobne fałsze,to wiara w
szczerość Litwy musi się poważnie zachwiać.-
W tę samą,co i "Lietuva" dudkę dmucha również p.Bis-
tras,utrzymując,że większość ludności Kłajpedy jest niewątpli-
wie litewską i zachowała pomimo 600-lat rządów niemieckich przy
byszów język i obyczaje rodzime.- W odpowiedzi zadać można p.
Bistrasowi pytanie następujące:Gdzieby dziś była Litwa,gdyby
Niemcy nie istniały?Z Prus to ciągnęli Litwini pod zaborem ro-
syjskim swe soki żywotne pod postacią druków i literatury w języ
ku litewskim.Niemcy też Litwę do istnienia państwowego powołały
i uczciwie popierały.Rząd litewski,jak dowodzi p.Bistras nie
mógł znaleść modus vivendi z Kłajpedą.Łupieżcza polityka rządu
litewskiego nie przypadła Kłajpedzianom do gustu.Nie pozwalali
się oni stać objektem jedynie ,to też wzmiankowany przez p.Bis-
trasa modus vivendi nie mógł przybrać form realnych.-
"Lietuvos Žinios" dzielnie p.Bistrasowi w jego wywodach
sekundują,nazywając"szczególnym dualizmem" lojalność i współpra
cę posłów Kłajpedzkich z rządem litewskim z jednej strony,zaś
walkę Kłajpedzian o prawa autonomiczne w Genewie - z drugiej.-
Pocieszają się jednak "Lietuvos Žinios",że to drugie,to robota
żywiołów obcych,którą sama ludność kłajpedzka potępia.Co za bez
graniczne zaślepienie.Za petentami kłajpedzkimi w Genewie stoi
99% ludności obszaru Kłajpedy.Jedynie 1% wciąż usiłuje na Kłaj-
pedzie wycisnąć piętno "pralitewskości".Postawa Kowna uniemożli
wia wprost porozumienie ze szkodą rzeczy prosta dla obu stron.
Naturalna dla Litwy droga prowadzi przez obszar Kłajpedy donza-
jęcia stanowiska przy boku Niemiec.Druga droga o której p.Bistras
wprawdzie nie mówi,która jednak jest pozatem jedyną i która kry
je się w antyniemieckim stanowisku pozostałej prasy kowieńskiej
to droga do Polski.Zgodnie z komunikatami prasowymi p.Sidzikaus
kas wierzy - solidaryzując tem samem całkowicie z p.Bistrasem
że akurat obecny rząd polski nastręcza największą możliwość poro
zumienia.P.Sidzikauskas oddał już niejednokrotnie obszarowi Kłaj
pedy,a przez to stosunkom litewsko-niemieckim,niedźwiedzią usłu-
gę.Przez swe dzisiejsze wywiady prasowe,zapoznaje p.Sidzikauskas
ponownie uświęcone kilkoletnią tradycją stanowisko Litwy.Przecie
rząd Polski znajduje się dziś w rękach Piłsudskiego.Kim jest
Piłsudski o tem chyba prasa kowieńska i cała Litwa wie najlepiej.
Litwa podobnież,jak wszystkie inne państwa powstałe
na gruzach Rosji /"Randstaaten"/ nie może liczyć na trwałe ist-
nienie,jako samodzielna jednostka gospodarcza.Litwa musi sobie
wytknąć wyraźną drogę.Artykuły zaś prasy kowieńskiej z ostatnie-
go tygodnia najdobitniej świadczą o tem,że Litwa dotychczas błą
dzi poomacku,w najzupełniejszej ciemności.-